

"Vi etniska svenskar tänker att det här är ett importerat problem"

- en kritisk granskning av RFSL Rådgivningen Skånes arbete med ungdomar som utsätts och riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning.

Elinn Leo och Lisa Tull

Socialhögskolan vid
Lunds Universitet
SOLX62 & SOLX63
Ht. 2007

Handledare:
Tina Mattsson

ABSTRACT

Authors: Elinn Leo and Lisa Tull

Title: "We ethnic Swedes think of this as an imported problem" – a critical examination of RFSL Rådgivningen Skånes assistance for young people suffering and risk suffering from honour related violence because of their sexual orientation. [translated title]

Supervisor: Tina Mattsson

Assessor: Mats Hilde

This study has dealt with a phenomena that is regarded as new in the Swedish context of social work called *honour related violence because of sexual orientation*. The purpose was to critically examine a project that offers a variation of assistance for individuals between 13 and 25 years of age who suffers from the above. The project mentioned is run by an organisation called RFSL Rådgivningen Skåne. The aim was to examine the practice and to gain knowledge concerning the target group and relate it to that described by the project. Another aim for the study was to look into how the employees and the author of a report that is commonly used as background material in the practice used the complicated terms involved in the field and how that may effect the individuals that are the target for the resources. We constructed an inquiry displayed at the homepage concerning the target group. An analysis of the texts shown on the homepage, www.heder.nu, also took place. We also gained insight through interviews with the mentioned. Theoretically we chose to let social constructivism and categorisation influence the study. Our inquiry showed that the respondents had difficulties in defining the terms we presented them and thought of as crucial. We regarded this as troublesome for the young people visiting the establishment in one way or another since we considered the consequences beeing a lack of recognition for the individual. Due to this fact we found that the project becomes somewhat excluding rather than including, which is the intention.

Key words: honour, sexual orientation, ethnicity, social constructivism

Förord

Att skriva denna uppsats har varit en lång och intressant resa. Vi har tagit oss fram i varierande terräng och stundtals undrat om vi någonsin skulle komma fram till målet. En av oss har varit den kritiska resenären som manat till lugn och eftertanke medan den andra ständigt kastat sig ut i ny utforskad terräng. Vi har med andra ord kompletterat varandra bra. Vi vill börja med att tacka vår reseledare och handledare Tina Mattsson för dina gedigna handledningar med både kompass, karta och glada uppmaningar. Utan dig hade vi bara tagit oss halvvägs genom djungeln. Vi vill även tacka hedersprojektets anställda, psykologen Elisabet Nidsjö och kuratorn Baltazar Riesbeck, som så öppenhjärtigt släppt in oss i sitt land och sin verksamhet. Ni har bidragit med kunskap och delat med er av er tid och ert stora engagemang. Slutligen vill vi tacka universitetsadjunkt Hans Knutagård som bidragit med nya perspektiv och insikter i detta snåriga fenomen.

Lund, januari 2008

Elinn Leo och Lisa Tull

Titeln på uppsatsen är hämtad från ett citat av Baltazar Riesbeck (se s. 38).

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	6
1.1. Inledning.....	6
1.2. Syfte	7
1.3. Centrala frågor för att besvara syftet.....	7
2. Teoretiska utgångspunkter	7
2.1. Social konstruktivism.....	7
2.2. Kultur som social konstruktion: vi och de	8
2.3. Sexualitet och kön: en social konstruktion.....	9
3. Tidigare forskning om hedersrelaterat våld	10
3.1. Grupp - kontra individbaserad gemenskap.....	10
3.2. Hederskultur	11
3.3. Den kritiska hedersdebatten	12
3.3.1. Fokus på invandrare	12
3.3.2. Fokus på kön	13
3.3.3. Fokus på sexualitet	14
4. Tidigare forskning om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning	14
4.1. Kulturell gräns.....	15
4.2. Sammanfattande konklusion	16
5. Metod	16
5.1. Enkäter	17
5.1.1. Urval.....	17
5.1.2. Tillvägagångssätt.....	17
5.1.3. Enkätens utformning och dess bortfall.....	17
5.1.4. Bearbetning och generaliserbarhet	18
5.2. Intervjuer	18
5.2.1. Urval.....	18
5.2.2. Tillvägagångssätt.....	19
5.2.3. Bearbetning och analys	19
5.3. Textanalys	20
5.4. Etiska överväganden	20
6. Vad förmedlar vår empiri?	21
6.1. Verksamheten.....	21
6.1.1. Den centrala hemsidan	21
6.1.2. Stödgruppens vara eller inte vara	25
6.1.3. Enskilda samtal	25
6.1.4. Utbildning till yrkesverksamma	26
6.1.5. Samarbete	27
6.2. Målgrupp – vem är tilltänkt och vem är faktisk?	27
6.2.1. Lokalt projekt - nationell spridning.....	27
6.2.2. Ungdomar och unga vuxna	28
6.2.3. Sexualitet + Kön = Kategorier	29
6.2.4. Homosexuella killar	31
6.2.5. Inte hbt-ig	32
6.2.6. Så kallade etniska svenskar	33
6.2.7. Individuellt och strukturellt synsätt.....	34
6.3. ”Och så försökte vi definiera saker efterhand...”	35
6.3.1 Heder	35
6.3.2 ”Vi etniska svenskar tänker att det här är ett importerat problem”	37

6.3.3 Var går gränsen?.....	39
6.3.4. Homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld.....	41
7. Konklusion	43
8. Referenser.....	45
8.1. Internetreferenser	48
9. Bilagor.....	49
9.1. Bilaga 1- Ordlista	49
9.2. Bilaga 2- Enkäten	50
9.3. Bilaga 3- Intervjuguide nr 1: projektets anställda	51
9.4. Bilaga 4- Intervjuguide nr 2: projektets anställda	54
9.5. Bilaga 5- Intervjuguide: Hans Knutagård	55
9.6. Bilaga 6- Arbetsfördelningen mellan författarna	56

1. Problemformulering

1.1. Inledning

Denna uppsats behandlar RFSL Rådgivningen Skånes (i fortsatt framställning Rådgivningen) arbete med ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning. Rådgivningen har mottagit bidrag från Länsstyrelsen och Region Skåne för att bedriva verksamhet i ämnet. Arbetet har sträckt sig över två efter varandra följande projektperioder på vardera ett år, varav den senare är pågående. Projektet består av en heltidstjänst som delas lika mellan två behandlare: psykolog Elisabet Nidsjö och kurator Baltazar Riesbeck. Ansatsen till verksamheten togs i sammanställningen av rapporten *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning* av Hans Knutagård och Elisabet Nidsjö (2004). I vår formering benämns denna rapport av platsbrist ofta som ”rapporten” och av samma anledning refererar vi till ”hedersprojektet”, men även då behandlarna själva gör det. Rådgivningens lokaler återfinns vid kanalen, centralt i Malmö, och pryds med en regnbågsflagga på taket. Det är hemtrevligt inrett och bjuder besökaren på en mängd tidningar med hbt-tema¹ för läsning i den mysiga soffan eller fåtöljerna. Hedersprojektet erbjuder individuella samtalskontakter, tilltänkt stödgruppsverksamhet, vidareutbildning och information till yrkesverksamma samt en hemsida – www.heder.nu (i fortsatt framställning [heder.nu](http://www.heder.nu) eller kort hemsidan). Projektet riktar sig till ungdomar mellan 13 och 25 år som utsätts, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Som kort inledande förklaring till begreppet väljer vi att referera till ovannämnda rapport:

Hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning sker i verksamhetssystem i vilkas kultur finns en heteronormativ hederskodex, som kräver våld för att återföra medlemmar till denna eller för att exkludera dem (Knutagård & Nidsjö, *ibid*:29).

Uppsatsen initierades av behandlarna i projektet då de var intresserade av en utvärdering. Vi fann ämnet spännande, särskilt då vi uppfattar det som tämligen utforskat, men valde att författa uppsatsen enligt egna önskemål. En anledning till att ämnet intresserar oss är att vi upplever ett behov av att problematisera kring sociala problem som uppfattas som nya. Swärd (2007:56) menar att en identifikation av en ny grupp *outsiders* inte nödvändigtvis behöver bygga på deras egna upplevda behov, utan att det kan vara majoritetssamhällets, organisationers eller yrkesverksammas behov som står i centrum. Projektet berör flera fenomen och kategorier och riktar sig mot en social problematik som vi menar uppmärksammas först på senare år. Meeuwisse (2007:35f) anser att kategorisering alltid varit

¹ Se bilaga 1

centralt i socialt arbete och värt att beakta är främst hur kategorierna uppstår, vem som har nytta av dem samt vilken funktion de fyller. I enlighet med Strandell (2000:107) anser vi att vår uppdelning, avgränsning och kategorisering genom urval och val av olika begrepp är nödvändig för att definiera det kunskapsfält vi undersöker, trots att dessa kan leda till en förminskning och förenkling av verkligheten. Vi vill göra läsaren medveten om att studien i vissa fall belyser skillnader istället för de många likheter som faktiskt finns mellan olika grupper, verksamheter och så vidare. Därför vill vi framhålla att det ofta finns stora likheter mellan olika kategorier, såsom män – kvinnor, homosexuell – heterosexuell, men att det även existerar olikheter inom samma kategori.

Utifrån ovan redovisade tankegångar föddes vårt intresse att undersöka hedersprojektets verksamhet och målgrupp.

1.2. Syfte

Att kritiskt granska Rådgivningens hedersprojekt. Fokus kommer att riktas mot verksamhetens utformning, beskrivningen av målgruppen samt Rådgivningens definitioner av centrala begrepp.

1.3. Centrala frågor för att besvara syftet

- Hur är verksamheten uppbyggd och kan vi se några svårigheter i den?
- Vem är den tilltänkta målgruppen för projektet och vem är den faktiska?
- Hur förstås centrala begrepp såsom heder och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning och vilka tendenser kan urskönjas av de valda definitionerna?

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1. Social konstruktivism

Vi har valt att använda oss av ett socialkonstruktivistiskt synsätt i beaktandet av vår data och i förhållande till den kunskap vi sökt i tidigare forskning. Enligt Payne (2002:38) betonar perspektivet bland annat sociala, kulturella, och politiska aspekter av kunskap och deras inflytande över den. Socialkonstruktivister hävdar, anser Payne (ibid), att en objektiv verklighet skild från åsikter inte kan finnas eftersom ”verkligheten” konstrueras av vår kunskap. Kunskap ses då som en form av kollektiv och samhällelig överenskommelse som skapas genom sociala processer. Meeuwisse och Swärd (2002:99) formulerar att man inom

socialkonstruktivism strävar efter att förstå olika fenomenets uppkomst snarare än förklara dem, vilket sker genom att den kollektiva definitionen av det givna fenomenet undersöks. Enligt Ejrnoes och Kristiansen (2002:89) innebär det socialkonstruktivistiska perspektivet ofta en professionskritik genom uppmärksammandet av hur det sociala arbetets utövande medverkar till att förstora problem och till att skapa nya. Detta på grund av den makt det innebär att få andra individer att acceptera en viss förklaringsmodell av verkligheten (Payne, 2002:58ff).

I vår uppsats är utgångspunkten att sociala problem, kultur, sexualitet och kön kan förstås och förklaras som sociala konstruktioner. Ett föremål eller ett fenomen kan inte existera utanför det vi kan förstå och konstruera i vår begreppsvärld.

2.2. Kultur som social konstruktion: vi och de

Vi anser att kultur- och etnicitetsbegreppen i litteraturen ofta används synonymt och väljer själva att göra det då en dikotomisering i vårt arbete ej ses som nödvändigt eller för ämnet intressant. Vi har en konstruktivistisk ansats i denna uppsats vilket innebär att vi ser kultur som en konstruktion som därmed lämnas öppen för tolkningar. Ålund (2002:297) menar att kultur formas och omformas i samspel mellan olika faktorer. Kultur ses alltså som något föränderligt, icke-statiskt, en konstruktion. Även Kamali (2002:20) redovisar kultur som något föränderligt vilket tar sig uttryck i handlingar, motsättningar och konflikter. Kultur tolkas som besittande färdigheter och egenskaper hos individen kopplat med klass, kön och utbildning. Franzén (1999:179) menar att den etniska tillhörigheten sällan reflekteras över i ett etniskt likformigt samhälle medan man i mötet med representanter från andra blir medveten både om den andras och sin egen. Enligt Kamali (2004:23ff) har varje land och enskilt folk en föreställning om en homogen kultur. Denna föreställning bidrar till skapandet av oss (*vi*) som de bästa och överlägsna och *de* som mer primitiva och lågtstående. Giddens (2007:400) förklarar, vad vi tolkar att Kamali menar, begreppet etnocentrism som en misstänksamhet mot främlingar där andra kulturer bedöms utifrån den egna. Främlingar betraktas som mentalt och moraliskt underlägsna. Gränserna mellan kulturerna är svårgenomträngliga och tydliga.

Sernhede (2000:3f) har snävat in begreppet etnocentrism och menar att det rör sig om eurocentrism. Vi anser att Sernhede (ibid:4) har en poäng då han redogör att vi blir medvetna om vår egen kulturella identitet i mötet med andra etniciteter men att den *västerländska* kulturen är normen med vilken man jämför. Det är *de* som är *de andra*. Med detta synsätt blir etnicitetsbegreppet en konstruktion som underlättar för uppdelningen menar vi och vill dra en

parallell till heteronormativiteten, vilken vi anser har samma benägenhet att placera in individer under etiketterna *vi* och *de*. Vi menar nämligen, i linje med Avrahami (2007:189), att diskussionen om *vi* och *de* handlar om sociala relationer som ingalunda behöver ha en etnisk koppling. Dock frågar vi oss hur vi ska kunna frigöra oss helt från dessa konstruktioner då vi anser att de i någon form behövs för förståelsen av vår komplexa verklighet. Vi har valt att handskas med frågan genom medvetenheten om denna komplexitet. Att noga fundera över varför vi i uppsatsen emellanåt använder oss av konstruerade kategoriseringar har varit en nödvändighet för att inte bidra till upprätthållandet av stigmatiserande etiketteringar.

2.3. Sexualitet och kön: en social konstruktion

Kön och sexualitet ses ofta som biologiskt fastställt och något ”naturligt”, men vi tolkar sexualitet och kön som skapade i sociala kontexter. Ambjörnsson (2006:53ff), Giddens (1995:16-22;25-38) och Rosenberg (2005:9f) anser att synen på sexualitet, sexuell läggning och sexuella handlingar precis som kön och könsroller har samband med den kontext vi befinner oss i och att denna kontext förändras i tid och rum - vilket leder till att sexualitet och kön är komplexa begrepp som inbegriper många olika faktorer och dimensioner av våra identiteter, handlingar och normsystem. Ambjörnsson (ibid:36ff) och Rosenberg (ibid:9ff) framhåller kongruent att vi använder oss av kön och sexualitet för att kategorisera och tillskriva personer och grupper olika egenskaper, en form av förenkling och skapande av verkligheten. Det genererar enligt Ambjörnsson (ibid:44ff) en uppdelning i *vi* och *de*, *normalt* och *onormalt*, precis som skapandet av kultur. Ambjörnsson (ibid), Kulick (1991:4ff), Butler (2005:37ff;59ff) och Dahl (2005b:49ff) framhåller att det utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt inte finns något naturligt tillstånd, inget fast biologiskt eller allmängiltigt för sexualitet och kön trots att det ofta framställs som givet, fast och beständigt.

I skapandet av sexualitet används ofta heterosexuallitet som norm. Dahl (ibid:50ff) beskriver detta som en heteronormativ kontext eller kort *heteronormativitet*. Det innebär att heterosexuallitet lyfts fram som det givna (alla är), sanna (alla måste vara) och prefererade (alla borde vara), vilket gör att andra sexualiteter och könsuttryck osynlig- och misstänkliggörs enligt Dahl (2005a:21ff). Begreppet heteronormativitet används enligt Ambjörnsson (ibid:51ff) för att belysa hur makt och identitet upprätthålls av språk, kategorier, relationer och processer. Ambjörnsson (ibid) menar att forskning kring heteronormativitet utgår från att heterosexuallitet, precis som andra former av sexualitet, och kön är en kulturell, social och historisk kreation. Enligt Rosenberg (ibid:9ff) ifrågasätter Butler synen på

heterosexualitet som varande det mest åtråvärda och naturliga sättet att leva på. Butler (2005:73ff;77-85) anser att heterosexualitet och dess omgärdande värderingar bygger på vissa principer och antaganden såsom diskurser och strukturer om två stabila, olika och åtskilda kön, vilka främst begär och förhåller sig till varandra. Heteronormen kan alltså ses som en form av begränsning för individer som ej passar in i en given mall och dit hör även individer som definierar sig som heterosexuella menar Ambjörnsson (2006:126ff).

3. Tidigare forskning om hedersrelaterat våld

Då vi anser att begreppet hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning är komplext vill vi först undersöka det i förhållande till hedersrelaterat våld *utan* kopplingen till sexuell läggning. För att kunna göra det presenterar vi bakgrundsfaktorer som vi tolkar som betydande för fenomenet. Vi har valt att lyfta fram den kunskap vi uppfattar finns på fältet om hedersrelaterat våld, och även i nästa avsnitt om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Fokus riktas alltså inte på att presentera forskning och de resultat som uppnåtts, dels då vi uppfattar forskningsfältet som sparsamt, men även då vi anser att det är mer intressant för vår uppsats att visa på kunskapsfältet och dess rådande diskurser.

Då vi kommer i kontakt med termen invandrare har vi så långt det är språkligt möjligt använt oss av termen invandrad istället för invandrare då det första ser människan som en aktör, medan invandrare är en social tillskrivning av mer stigmatiserande karaktär (jfr Avrahami, 2007:18). Vi är även av åsikten att invandrare emellanåt används slarvigt exempelvis om människor som faktiskt är födda i Sverige men vars föräldrar eller deras föräldrar har invandrat. Termen invandrad försvårar denna slarvighet hävdar vi, då den exempelvis inte går att applicera på barn till de invandrade. Valet av termen gör att vi benämner så kallade etniska svenskar samt personer som invandrat i de fall vi uppfattar det som nödgrat att kategorisera. För att förklara hedersrelaterat våld har två olika aspekter lyfts fram som centrala, dels ett gruppbaserat perspektiv på gemenskaper och dels hederskulturbegreppet.

3.1. Grupp - kontra individbaserad gemenskap

För att kunna förstå hur hedersrelaterat våld uppkommer anser vi det vara centralt att förstå skillnaden mellan att ha ett gruppbaserat och individbaserat perspektiv på gemenskaper. Ahmadi Lewin och Lewin (2003:141) beskriver det individualistiska synsättet som en förväntan att bli bemött som individ, inte företrädare för en större enhet såsom exempelvis släkt. Individbaserade gemenskaper beskrivs av Cinthio (2007:24f) som innehavare av skuldkultur, där rädsla för ångest som skapar skuldkänslor fungerar som social kontroll att

inte överstiga normer, regler eller lagar. I det gruppbaseade synsättet ses gruppen, enligt Sjögren (2003:24f) som förutsättning för individens varande - gruppen framför allt. Med vårt konstruktivistiska synsätt tolkar vi det som att en växelverkan sker mellan individerna i gruppen där individerna konstrueras av gruppen, och även konstruerar denna och varandra. Individerna är en del av något större, beskriver Ahmadi Lewin och Lewin (2003:142), och det är därför en självklarhet att underordna sig detta större sammanhang, oavsett om det ses som givet av Gud eller naturen. Cinthio (2007:24f) menar att gruppbaseade gemenskaper bygger på en skamkultur där individens handlingar får konsekvenser för andra i gruppen, vilket innebär att individen även har ansvar för och representerar andra än sig själv. Konsekvensen är ofta att gruppen får skämmas inför andra grupper eller individer i området, vilket fungerar som social kontroll erfar Cinthio (ibid). Ahmadi Lewin och Lewin (ibid) förmedlar att i extrema fall är gruppens överlevnad överordnad den enskilde medlemmens. Sjögren (ibid:28) har urskönt, från sin forskning i medelhavsländerna, att det gruppbaseade synsättet ofta är förankrat på landsbygden medan man i städerna styrs av starkare individualism där kärnfamilj och vänner ofta står individen närmst.

3.2. Hederskultur

Vi menar att den allmänna debatten främst skildrar hederskultur som existerande i gruppbaseade gemenskaper. Det är även denna bild vi fått oss förmedlade i sökandet efter kunskap i ämnet. Bland andra Cinthio (ibid:20ff;24ff) beskriver att hederskultur är vanligt förekommande i områden och grupper som kännetecknas av gruppbaseat tänkande och patriarkala strukturer och att den ofta förknippas med specifika länder och kulturer. Cinthio (ibid:24f) förklarar patriarkala system som att mannen har en överordnad roll jämfört med kvinnor och barn och att en traditionell arbetsuppdelning är vanligt förekommande vilket innebär att kvinnorna tar hand om hushåll och barn medan männen sköter affärer, försörjning och kontakter utanför hemmet. Rahmi (2007) förklarar begreppet hederskultur som:

[...] ett socialt beteende som vill upprätthålla heder, genom att avlägsna den skam som sexuellt umgänge som anses bryta mot samhällets normer medför.

Cinthio (ibid:25ff) menar att den konservativa synen på könsroller och sexualitet ofta leder till kontroll, regler och förbud främst gällande kvinnor. Sexualitet kopplas samman med det heterosexuella, inomäktenskapliga och penetrerande samlaget. Trots att den patriarkala strukturen stödjer kvinnors underordning så fyller kvinnorna en viktig funktion som upprätthållare av systemet, vilket leder till att det är kvinnorna som utsätts för den största kontrollen och omgärdas av flest levnadsregler enligt Cinthio (ibid:28ff).

3.3. Den kritiska hedersdebatten

Hedersrelaterat våld är enligt vår mening ett komplext fenomen som belyses av flertalet författare och forskare. Debatten präglas av två sidor där den ena ser fenomenet som kulturellt betingat, alltså förekommande i hederskulturer med en gruppbaserad syn på gemenskaper, medan den andra kritiserar strukturer och maktförhållanden i samhället och ser dessa som en bidragande orsak till fenomenet. Till den senare hör förklaringsmodeller som patriarkala och sexistiska strukturer. Dessa två ståndpunkter kan vara svåra att skilja åt. Vår intention är att förmedla en bild av debatten som förts om hedersrelaterat våld utifrån dessa två förklaringsmodeller genom att låta författarna gå i dialog med varandra genom kunskapsfältet.

3.3.1. Fokus på invandrare

En etablerad bild i Sverige (se Cinthio, 2007:30ff;132; Johansson et al., 2005:17) är att hedersrelaterat våld och förtryck framförallt drabbar ungdomar och då främst flickor som lever med dubbla identiteter och en splittring mellan två världar (läs ”invandrarflickor”). Cinthio (ibid) exemplifierar det med ungdomar som upplever en konflikt mellan familjens och samhällets förväntningar, möjligheter och kultur. När vi talar om hedersrelaterat våld tar vi hänsyn till den kollektiva dimensionen menar Cinthio (ibid:22f;30ff) då det inte rör sig om två individer där den ena är offer och den andra förövare utan snarare om en struktur där en eller flera individer utsätts och där familjen eller i vissa fall hela bekantskapskretsen är delaktiga i våldet (Cinthio, ibid:31f). Våldet sker alltså inte mellan individ och individ utan mellan kollektivet och individen. Enligt Bremer, Brendler-Lindqvist, och Wrangsjö (2006:15ff) berör hedersrelaterat våld ungdomar med utomsvensk bakgrund, och ej så kallade etniska svenskar. Bremer et al. (ibid:37f) menar, i likhet med Cinthio, att ungdomarna slits mellan ett individualistiskt kontra kollektivt tänkande, olika normsystem och roller.

Redaktörerna till texten *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*, Larsson och Englund (2004:6f) anser att debatten om hedersmord kännetecknats av att invandrarkvinnor blir utsatta och män från mellanöstern är förövarna. Dessa män har enligt författarna (ibid) framställts som om de kom från en barbarisk kultur och för att ha en förlegad kvinnoyn. Larsson och Englund (ibid) anser att det inte rört sig om kritik mot vissa män som har en bakåtsträvande kvinnoyn, utan att målet snarare varit att hänga ut alla invandarmän som en homogen grupp med samma kvinnoyn. Larsson och Englund (ibid) framhåller att det i debatten om hedersmord förekommit rasistiska och främlingsfientliga resonemang mot gruppen invandrare. Samtidigt som dessa framställts negativt anser Larsson och Englund

(2004:6) att motsatsen till ”hedningarna” ansågs var den svenske, kristna och jämställda mannen. Rizvi (2004:19) medhåller att hedersdebatten lett till diskriminering och menar att denna haft sin utgångspunkt i religion, kultur eller etnisk tillhörighet. Björktomta (2005:17) belyser andra aspekter än rasism i sin forskning om hedersrelaterat våld då hon menar att hedersrelaterat våld utgår från fem aspekter: migrationsprocessen i kombination med graden av integration, en värde- och normkonflikt, generationskonflikter inom familjen, patriarkalt förtryck samt individuella förutsättningar för varje familj och flicka.

Rizvi (ibid:9ff) och Rahmi (2007) anser att debatten om hederskultur kännetecknas av en begreppsförvirring. Hederskultur framställs ofta som något främmande som inte existerar i Sverige utanför en invandrarkontext, enligt Rahmi (ibid) och Kamali (2004:25). Men Rizvi (ibid:16ff) understryker att heder finns i alla kulturer och samhällen oavsett om vi benämner det som heder, manlig stolthet, svartsjuka eller provokation. Till skillnad från Rizvi fastslår Johansson et al. (2005:7) att hedersrelaterat våld är:

[...] en kulturspecifik företeelse i samhällen med patriarkala familjesystem och som kännetecknas av ett gruppcentrerat skamtänkande.

3.3.2. Fokus på kön

Rizvi (ibid:10ff) och Kamali (ibid:21ff) betonar kvinnors utsatthet och menar att våld mot kvinnor förekommer i hela världen i hederns namn eller utan, och framhåller att hedersrelaterat våld och våld i nära relationer rör kvinnor i offerposition. Även De los Reyes (2003:6) härrör uteslutande till kvinnor och menar att det våld som drabbar denna grupp generellt kan förklaras i strukturer som bidrar till könsförtryck och maktutövning i ett segregerat samhälle. Problembilden är dock komplex enligt De los Reyes (ibid:6f) som betonar att vissa forskare gör uppdelningen mellan kvinnor som utsätts för hot och våld av föräldrar eller familjemedlemmar och kvinnor som misshandlas av sin partner. De los Reyes (ibid) anser dock att det ej finns några vattentäta skott mellan dessa två grupper. Enligt Kamali (ibid) och Nuñez (2004:94f) bildas det en dikotomi där samma fenomen, våld mot kvinnor, får olika begrepp beroende på vem som är utförare. Twana (2004:67ff) och Nuñez (ibid) menar att invandrare ses som offer, indoktrinerade i sin kultur, och då rör det sig om hedersvåld, medan etniska svenska män som misshandlar eller mördar kvinnor ses som individer som blivit sjuka och då rör det sig om mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

Björktomta (ibid:49) beskriver att hon i mötet med så kallade kvinnoverksamheter förmedlats en bild av att hedersrelaterat våld har sitt ursprung i ett universellt patriarkalt förtryck. De två

andra förklaringsmodellerna Björktomta (2005:49) kommit i kontakt med är att heder har en kulturell anknytning eller att heder inte är kulturbundet utan beror på enskilda individers handlande. De los Reyes (2003:31ff) och Kamali (2004:21ff) förespråkar den universella patriarkala linjen.

Högdin, (2005:4;11), Cinthio (2007:132) och Johansson et al. (2005:9) menar att även pojkar och unga män kan utsättas för hedersrelaterat våld i de fall de överträder könsroller, sexuella normer eller ej deltar i förtrycket av någon annan som dragit skam över gruppen. Bremer et al. (2006:11f) framhåller svårigheten i att många förknippar hedersrelaterat våld med flickor, när det enligt dem drabbar pojkar i lika stor utsträckning, vilket leder till att de ofta glöms bort.

3.3.3. Fokus på sexualitet

Högdin (ibid:1) och Rahmi (2007) diskuterar hedersrelaterat våld med utgångspunkt i sexualitet där Högdin betonar unga flickors sexualitet medan Rahmi anser att hedersvåld och hederstvång är samma vålds- och tvångsmekanismer som används för att hålla människors sexuella beteende och sexualitet i styr. Mulinari (2004:74ff) använder samma argumentation som Rahmi då hon anser att maktutövning och kontroll över vår sexualitet varit och är ett grundläggande element i samhällsordningen, men betonar att denna maktutövning och kontroll ej kan tillskrivas en specifik kultur. Björktomta (ibid:15) samt Cinthio (ibid:30f) framhåller att kvinnans sexualitet är central då kvinnan bär familjens heder på sina axlar. Bryter hon mot normer eller regler straffas hon, som ett led för att återfå gruppens anseende.

4. Tidigare forskning om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning

Vi uppfattar att hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning är ett relativt outforskat fält såväl i Sverige som internationellt. I den svenska forskningen har vi tagit del av två rapporter och kartläggningar som specifikt berör hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Dessa är: Knutagård och Nidsjös (2004) rapport *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning* samt Perssons (2005a) kartläggning *Arbete med ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld p.g.a. sin sexuella läggning*. Rapporterna rör alltså uteslutande ungdomar.

Persson (ibid:8) bygger sin studie på intervjuer med ungdomar som har utsatts eller utsätts för olika typer av hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning. Våld definieras som fysiska, psykiska och sociala kränkningar och Persson (ibid) exemplifierar fysiska

kränkningar som fysiskt våld, hot om våld och dödshot. Vidare beskriver Persson (2005a:8) att våldet även kan te sig som isolering av ungdomen, begränsning av umgänget, indragande av förmåner och rättigheter, mobbning och tvångsgiftermål. Ungdomarna i Knutagård och Nidsjös kartläggning (2004:87f;95ff) utsätts för vad de beskriver som psykiskt våld, verbala trakasserier, våld mot egendom samt fysiskt och socialt våld. Knutagård och Nidsjö (ibid:80ff; 87f) betonar även det strukturella våld som finns i och utanför gemenskapen i form av uttalat hat och förlöjligande av homosexuella där uppdelningen *vi* ställs mot *de andra*, syftande på dem som faller utanför heteronormen. Även osynliggörandet av homosexualitet samt att ungdomen ställs utanför gemenskapen är vanligt enligt Knutagård och Nidsjö (ibid). Knutagård och Nidsjö (ibid:9f) särskiljer hedersrelaterat våld från homofientligt våld där det förstnämnda ses i en större kontext och riktar sig mot vad personen *gör*. Det kan röra sig om beteenden och handlingar som går utanför den heterosexuella normen. Homofientligt våld menar författarna (ibid) riktar sig mot en enskild individs heder och vem personen *är*.

4.1. Kulturell gräns

Persson (ibid:16) belyser att de ungdomar hon kommit i kontakt med härstammar från olika länder från samtliga världsdelar. Deras socioekonomiska tillhörighet skiljer sig åt och de flesta verkar bo i små kommuner. Liksom det framkom i Knutagård och Nidsjös (ibid:66-70; 133ff) forskning framhåller Persson (ibid:8) att det rör sig om familjer med gruppbaserad identitet där hierarki och patriark är ledord. Kongruensen författarna emellan innefattar även beskrivningen av att hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning rör ”svenska” ungdomar såväl som invandrade. Vidare beskriver Persson (ibid:16) att tradition verkar vara viktigare än religion, även om religion i flera fall är av betydelse. Dock framkommer det i Perssons (ibid:16f) presentation av de fyra ungdomar hon intervjuat att tre av dem har utländska rötter och att den fjärde personens familj tillhör en religiös sekt. Även Knutagård och Nidsjös (ibid:45ff) presentation av de 14 intervjuade ungdomarna visar att en majoritet har utländska rötter samt att flertalet ungdomar eller deras familj tillhör någon religion.

Bremer et al. (2006:101ff) menar att homo- och bisexualitet är mer eller mindre tabu i alla samhällen. Ungdomarna möter alltså en problematik över kulturella gränser. Bremer et al. (ibid) anser att ungdomar med utomsvensk bakgrund riskerar bli extra utsatta då de, enligt författarna, till skillnad från så kallat etniska svenskar kan befinna sig i en hederskontext vilket gör det svårare att vara öppen med sin sexuella läggning.

4.2. Sammanfattande konklusion

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det i förhållande till debatten och forskningen om hedersrelaterat våld förekommer större konsensus och mindre meningsutbyte om orsakerna till hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Det råder en oenighet mellan Knutagård/Nidsjö och Bremer et al. om hedersrelaterat våld specifikt ska betraktas som ett invandrarproblem eller ej. Persson (2005a:16) och Knutagård och Nidsjö (2004:6) anser att förekomsten berör etniskt svenska ungdomar såväl som invandrade. Det går dock att urskilja vissa kännetecken bland dem som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning enligt Knutagård och Nidsjö (ibid:66-70;133ff) och Persson (ibid:8) såsom att familjen lever i gruppbaserad identitet. Rapporterna vittnar om att ungdomarna utsätts för socialt, psykiskt och fysiskt våld. De ungdomar som beskrivs är mellan åldrarna 13 och 26 år, såväl pojkar som flickor (Persson, ibid:15f; Knutagård & Nidsjö, ibid:6).

5. Metod

Vi har valt att granska hedersprojektet på RFSL Rådgivningen i Malmö och valt bort andra organisationer som arbetar med frågan på andra geografiska platser. Vårt material består av enkätundersökning, intervjuer samt textanalys. Att vi valt flera former av metod beror på att ämnet för vår uppsats är smalt och vi ansåg därför att det vore möjligt och intressant att få ett helhetsgrepp. Holme och Solvang (1997:79f) menar att fördelen med kvalitativ forskning, såsom intervjuer, är att man kan få en helhetsbild som skildrar sociala processer medan den kvantitativa forskningen, exempelvis enkätundersökningar, ger möjlighet till statistiska generaliseringar. Holme och Solvang (ibid:85) förmedlar vidare att val av metod ska ske utifrån den problemformulering arbetet har. I denna uppsats riktas intresse både mot verksamheten och mot dess målgrupp vilka bäst belyses med olika analysredskap enligt vår mening. I intervjuerna har vi fått en helhetsbild medan vi i enkätundersökningen nått flera ungdomar som annars varit svåra att få kontakt med på grund av sin utsatthet, men även då vi ansåg det vara viktigt för dem att förbli anonyma för oss. En fördel med kombinationen av olika metoder beskriver Holme och Solvang (ibid:86) är att det kan stärka analysresultaten om de är likartade, medan det kan föda nya tolkningar om så inte skulle vara fallet.

För redovisning av arbetsfördelningen mellan författarna se bilaga 6.

5.1. Enkäter

5.1.1. Urval

Vi har styrt urvalet genom valet av en specifik hemsida (heder.nu), enkätens utformning, tidsperioden den låg ute samt introduktionstexten som förklarade vem enkäten vände sig till. Vår enkätstudie kan liknas vid en ”väntrumsundersökning” där besökande individer med sannolikhet besökt hemsidan av egen vilja och på eget initiativ (Ejlertsson, 2005:23).

5.1.2. Tillvägagångssätt

Vi började arbetet med denna uppsats genom att utforma enkätens syfte som belyser delar av det övergripande syftet då vi med denna avsåg undersöka vilka som besöker hemsidan, varför, hur ofta samt vilken funktion den fyller för dem. Detta för att senare jämföra med Rådgivningens tilltänkta målgrupp och syfte för hemsidan. Vi utarbetade en enkät som fokuserade på de besökande ungdomarna med ett förhållandevis lättförståeligt språk för att inte gå miste om de ungdomar som har outvecklad språkkunskap, exempelvis på grund av låg ålder eller utomsvensk bakgrund. Enkäten lades ut på hemsidan vars primära målgrupp är de utsatta ungdomarna. Vi valde att inte rikta oss till yrkesverksamma som besöker sidan, men ansåg att det vid en större studie skulle vara av intresse att fånga upp deras åsikter, troligen genom en enkät anpassad för dem. Populationen och urvalet för enkäten blev med andra ord de berörda ungdomarna som besökte hemsidan under perioden 20/9 - 1/11 2007. Vi ansåg att denna tid borde vara rimlig för att få in ett så stort underlag som möjligt att analysera.

5.1.3. Enkätens utformning och dess bortfall

Vi valde att komponera en enkel och saklig information i form av förtext på startsidan samt sidhuvudstext på enkäten (se bilaga 2) för att ge information till deltagarna. Enkäten består av nio frågor. De sju första har slutet karaktär med fyra till sex svarsalternativ per fråga medan de två sista frågorna är öppna med möjlighet att formulera sig i fri text. Motivet till de sista två var att få in information som vi då inte kunde förutse.

Det externa bortfallet är svårt att uppskatta menar Ejlertsson (ibid:25) och så även vi. Antalet individer som besökte hemsidan under vår valda period var 1389, varav 531 klickade sig vidare in på enkäten. Av dessa har endast 37 personer besvarat den, det vill säga 14.35%. Bortfallet kan röra sig om yrkesverksamma som ej varit målgrupp för enkäten, återkommande besökare som redan deltagit eller personer som av olika anledningar intresserat sig för sidan men inte varit berörda, om detta kan vi enbart spekulera. Det är naturligtvis problematiskt

med ett omfattande externt bortfall för vår studie, men vi anser att antalet svar trots allt motsvarar våra förväntningar då den utsatta gruppen, enligt oss, är relativt liten och svår att nå. Värt att beakta är att Knutagård och Nidsjö i arbetet med rapporten, pågående under betydligt längre tid än vår...

[...] kommit i kontakt med eller hört berättas om 53 ungdomar, med anknytning till Skåne, som utsatts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning sedan år 2000 (Knutagård & Nidsjö, 2004:7).

Det interna bortfallet har främst visat sig på de två frågorna med möjlighet till fria formuleringar där 26 av 37 respondenter inte svarat på fråga åtta, medan 30 inte svarat på fråga nio. Då detta underlag är så ringa har vi valt att inte använda oss av den information vi fått in på dessa två frågor. På fråga sex hade vi två bortfall och på fråga sju tre bortfall. I efterhand önskar vi att vi inte använt oss av öppna frågor men att vi däremot ställt fler slutna om exempelvis ungdomens kulturella identitet och om de sökt hjälp någonstans för sin situation och i så fall var.

5.1.4. Bearbetning och generaliserbarhet

Då vi endast fick in 37 enkätsvar kan vi inte dra några generella slutsatser. Däremot ger svaren en bild av de respondenter som valt att svara på enkäten. Vi har använt oss av statistikprogrammet SPSS där vi fört in variablerna för vår undersökning för att få ett överskådligt material att analysera. När vi presenterar kategorier, samband och analyser gör vi det utifrån de personer som deltagit i denna undersökning. En annan undersökning med andra respondenter skulle kunna få ett annat resultat. När vi talar om samband menar vi ej orsak och verkan, utan konstaterar snarare att a och b är vanligare tillsammans än till exempel b och c. Detta kan vara en slump eller bero på andra variabler som vi ej tagit upp i vår undersökning. Att kunna dra generella slutsatser för gruppen ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning anser vi vara svårt och inte heller syftet med detta arbete då vi valt att fokusera på ett specifikt projekt.

5.2. Intervjuer

5.2.1. Urval

Till intervjuer har tre nyckelpersoner för hedersprojektet valts ut. Dessa är de två anställda: psykolog Elisabet Nidsjö och kurator Baltazar Riesbeck, samt universitetsadjunkt Hans Knutagård som tidigare varit anställd på Rådgivningen och tillsammans med Nidsjö författade rapporten *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Anledningen till

att vi intervjuade Hans Knutagård är att vi uppfattar rapporten som en viktig pusselbit i det nuvarande arbetet i projektet.

5.2.2. Tillvägagångssätt

Vi sammanställde intervjuguider utifrån olika teman, vilka såg något olika ut beroende på vem den intervjuade var (se bilagorna 3, 4 & 5). Exempelvis frågade vi de båda behandlarna inom projektet om verksamheten och dess utformning, medan Hans Knutagård fick berätta om rapportens uppkomst och bakgrund. Vi valde att intervjua Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck var för sig och delade inte ut något underlag då vi ville minimera risken att de diskuterat frågorna i förväg. Dessa intervjuer varade cirka 90 minuter. Två veckor efter dessa höll vi kompletterande intervjuer vilka varade 20 respektive 30 minuter. Holme och Solvang (1997:80) menar att kvalitativa studier präglas av flexibilitet och det blev i vår undersökning tydligt då vi vid den andra intervjun kunde komplettera med nya frågor som uppkommit eller tillkommit vilka gav oss ett bredare underlag och en fördjupad uppfattning då vi kunde förtydliga eventuella missförstånd. Vi höll en intervju med Hans Knutagård vilken varade 60 minuter. Samtliga intervjuer spelades in på band och transkriberades i sin helhet. Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck har fått ta del av sina respektive transkriberingar, medan Hans Knutagård (på egen begäran) tagit del av uppsatsen i sin helhet. Hans Knutagård har lämnat synpunkter via e-mail, vilket lett till att vi vid ett tillfälle förtydligat i analysen och vid ett annat gjort ett tillägg. Det framkommer vid läsning när så skett. Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck har inte haft några invändningar då de tagit del av transkriberingarna.

5.2.3. Bearbetning och analys

Enligt Holme och Solvang (ibid:83) utgör den nära kontakten med informanten i en intervjusituation att relevanta tolkningar kan göras vilket givetvis varit vår intention. Genom tolkning av intervjuerna skapade vi teman för fortsatt framställning genom att vi i ett dokument sammanställde samtliga respondenters svar på samma fråga och lyfte fram de där vi fann samband eller annan information som fångade vårt intresse. De citat som används har putsats till språkligt såtillvida att vi tagit bort talspråksuttryck som ”ju” och ”va” och ord som upprepats då informanten tystnat i tankar. Detta har ägt rum då vi uppfattat att de inte tillfört något och att ingen förvanskning av innebörden skett. I de fall ord eller meningar uteslutits i citaten har vi valt markeringen [...]. Vi vill än en gång poängtera att vår intention inte är att generalisera kring gruppen ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning eller arbetet med dessa, utan det är den verksamhet och den målgrupp som är kopplad till RFSL Rådgivningens hedersprojekt i Malmö som behandlas.

5.3. Textanalys

Vi har genomfört en textanalys av hemsidan, vilken ägde rum 20-21/12 2007. Då refereringar till information på hemsidan ges är det alltså dessa datum som är aktuella. Fokus för analysen låg i texternas budskap och de olika definitioner av centrala begrepp som förekommer. Vi har även tittat närmare på vad vi menar att texterna *inte* förmedlar och då främst fokuserat på hemsidans inledande sida, vilken målgrupp som kan skönjas, det öppna forumet samt sidorna för yrkesverksamma. Detta då vi uppfattat att dessa varit de mest centrala delarna av hemsidan för vår uppsats. Textanalysen är ej gällande för någon annan hemsida utan kan uteslutande ses som en analys av heder.nu.

5.4. Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2007:7-14) lyfter fram fyra viktiga forskningsetiska principer: informationskrav mot deltagarna, samtyckekravet, konfidentialitetskravet samt nyttjande kravet. Vi har i utformandet av enkäten tagit hänsyn till dessa genom att upplysa om vilka vi är i inledande text före enkäten och även genom text på enkäten i form av ett sidhuvud. Genom att klicka på knappen ”jag deltar gärna”, har informanterna lämnat samtycke. Vi har upplyst om anonymitet och garanterar att ingen utomstående kan identifiera den deltagande. Då informanterna inte delger oss några persondata förutom cirkaålder, ej heller specifik bostadsort och då inga personliga möten ägt rum har materialet redan från början varit avkodat för oss. Skulle enkätsvaren komma i orätta händer, trots att de programmerats till våra mailadresser, vore det nästintill omöjligt att påvisa vem som svarat på enkäten. Vi förbinder oss även att enbart använda enkätsvaren i denna studie. En aspekt att beakta i granskandet av materialet har varit att vi inte med säkerhet kan påvisa att det är faktiskt utsatta ungdomar som besvarat enkäten då vi ej har någon möjlighet att kontrollera besökarna.

Däremot anser vi det vara svårt att garantera anonymitet för de intervjuade respondenterna då de är välkända i sin kontext. De är medvetna om detta och vi anser att anonymitetsprincipen inte kan ses som absolut då frågorna rör yrkesutövningen och inte personliga åsikter. Samtliga respondenter har godkänt att deras namn och profession används i uppsatsen.

Vi har upplevt en intressekonflikt i att vi så öppenhjärtigt släppts in i hedersverksamheten och fått tillgång till det material vi bett om, samt tagit upp de yrkesverksammars tid samtidigt som vi skrivit en uppsats där vi avhandlat olika problem i verksamheten och kritiserat den. Vi vill understryka att vårt mål med denna uppsats på intet sätt varit att hänga ut verksamheten eller

våra informanter utan hoppas att de problem vi uppmärksammat kan vara av gagn. Vi anser även att det är svårt att vara rättvisa mot informanterna då vår analys helt enkelt är en tolkning av deras utsagor. Mulinari (1999:45) beskriver tolkningen som en länk mellan berättaren och teorier om samhällsstruktur och samhällsförändring. Mulinari beskriver vidare de våndor vi upplever att vi brottats med i denna uppsats, både under intervjuerna och i analyserandet:

[...] tolkar jag rätt? Har jag förstått? Har jag missat någonting som är relevant? Kommer jag att förråda mina informanter och den tillit de har visat? Har jag skadat någon? Kan mina ord användas mot mina informanter? (Mulinari, ibid:40).

Eftersom en del material vi använt oss av är författat av anställda på Rådgivningen samt att samtliga intervjupersonerna har, eller har haft koppling till verksamheten har det varit viktigt för oss att förhålla oss uppmärksamma på detta faktum. Vår ambition har varit att se dessa informanter och skrifter som en del av det material vi använt oss av och därmed granska det lika kritiskt som övrigt material.

6. Vad förmedlar vår empiri?

6.1. Verksamheten

Detta första analysavsnitt berör verksamheten och de olika delar som utgör denna. De siffror som redovisas i samband med enkättemperin i detta och följande avsnitt avser antalet respondenter och aldrig procent. Vi låter Elisabet Nidsjö beskriva verksamheten:

Man kan ju dela upp det i lite olika delar [...] hemsidan fyller en viktig funktion med alla dess delar. Den är ju interaktiv med ett öppet forum där man kan lätta sitt hjärta om man vill det. Via den får vi också kontakt med ungdomarna [...] och det vi erbjuder är både stöd via mail och individuella samtal och stödgrupp. Den andra delen kan man säga är information till yrkesverksamma. Så att de får upp ögonen för att detta problem finns.

Verksamheten har alltså två målgrupper - de berörda ungdomarna och yrkesverksamma som kan komma i kontakt med dessa. Tonvikten ligger dock på de förstnämnda. De utsatta ungdomarnas behov anses av Knutagård och Nidsjö (2004:136f) vara samtalsgrupper, stödboende, behandling för hela familjen, information samt mötesplatser. Under intervjuer med de två behandlarna inom projektet framhålls att verksamheten inte arbetar med familjebehandling och att stödboende handhas av kommunen.

6.1.1. Den centrala hemsidan

Det framkommer i intervjuerna att hemsidan ses som den viktigaste delen i verksamheten. Baltazar Riesbeck förmedlar att majoriteten av de ungdomar han haft i samtal aktualiserats via hemsidan och beskriver hemsidans förtjänster:

Jag tror den ger hjälp i känslan av att man inte är ensam, det man bär på, det man lever med är det andra som också går igenom [...] och sen hoppas jag att den ger praktisk hjälp genom att kunna läsa vad andra har skrivit om sin situation och de här sidorna som pratar om rättigheter, att man får en förståelse om att det jag har blivit sagt till mig kanske inte alltid är sant, som föräldrar eller syskon har sagt att det är ingen som kommer att lyssna på dig, ingen som kommer att tro på dig, i Sverige är det så att vi föräldrar bestämmer allt och du har mina ögon på dig hela mitt liv och då skriver vi något annat och hänvisar både till lagstiftning och de konventioner som Sverige skrivit på.

På hemsidan finns ett öppet forum där ungdomarna själva kan skriva om sina erfarenheter, dela med sig av tips och ställa frågor till behandlarna. Vid en textanalys av inläggen i öppet forum framgår att de är av olika karaktär. Det finns inlägg som är berättande där ungdomen beskriver sin situation medan andra är uppmuntrande och motiverande till andra besökare. En del inlägg syftar till att skapa debatt och några är av frågande karaktär där ungdomen vill få svar på sina funderingar. Det framkommer att många av dessa ungdomar har det svårt och känner sig ensamma. Rädsla för vad familjen ska tycka och en längtan efter relationer och kärlek är slående. Religion och etnicitet nämns i många fall som något problematiskt i förhållande till sexuell läggning, vilket är en bild vi inte fått oss förmedlat i intervjuerna eller via rapporterna där tradition snarare används som förklaring. Det framkommer även att en del av de besökande ungdomarna inte förstått att de kan få kontakt med behandlarna via hemsidan vilket föranleder oss att fundera över tydligheten på hemsidan.

På hemsidan finns förutom nämnda delar även länkar till andra hemsidor, exempelvis RFSL, RFSU, olika communitys för hbt-personer, brottsofferjouren och BRIS. Det finns även en flik med viktiga telefonnummer till bland annat socialtjänst, polis, jourhavande kompis, barn- och ungdomspsykiatri samt ungdomsmottagningar i Skåne län. Vi ifrågasätter valen av lotsning då vi inte finner andra projekt och organisationer som arbetar med hedersproblematik, och inte heller någon länk med koppling till invandrarproblematik då vi uppfattar denna grupp som reell och i behov av extra stöd på grund av sin dubbla stigmatisering som invandrare och hbt.

Elisabet Nidsjö anser att de kan nå många via hemsidan – även de som är så strikt bevakade att de inte vågar ta sig till Rådgivningens lokaler, och på så sätt skänka bekräftelse. Även Persson (2005a:17) upplever att många ungdomar har en fysisk omöjlighet att söka hjälp på grund av den starka kontroll familjen utövar och att det därför är viktigt med andra former av hjälpinsatser. Vi är eniga med Nidsjö och Persson och menar även att det är ett sätt att nå ungdomar som är adekvat för vår tid och ett måste om man vill följa sina klienter i

samhällsutvecklingen. Även Hans Knutagård har uppfattat vikten av Internet i kontakten med utsatta ungdomar. Då Knutagård talar om arbetet med rapporten framkommer:

Internet var liksom en flygande matta där de kunde nå andra och hitta och blir hittade av människor så att säga [...] och då fanns ingenting (på Internet, Hans Knutagårds förtydligande) som tog upp hedersfrågorna. Jag hade hittat på namnet heder.nu – det tyckte jag var jättebra.

Vi diskuterar eventuella svårigheter med hemsidan med behandlarna. När det gäller ungdomar som kan ha svårt att få användning av hemsidan urskönjer Baltazar Riesbeck:

Jag tror inte vi når ungdomar som är så begränsade att de inte till exempel får använda Internet [...] Vi når nog inte de heller som har väldigt stora brister i svenska språket.

Och Elisabet Nidsjö:

Man kanske har svårt att gå in på sidan om det finns andra i närheten. Och lika lätt är det ju att vi missar ungdomar på grund av att de inte kan språket. Jag undrar ju om vi är tillräckligt tydliga på att visa att alla är välkomna.

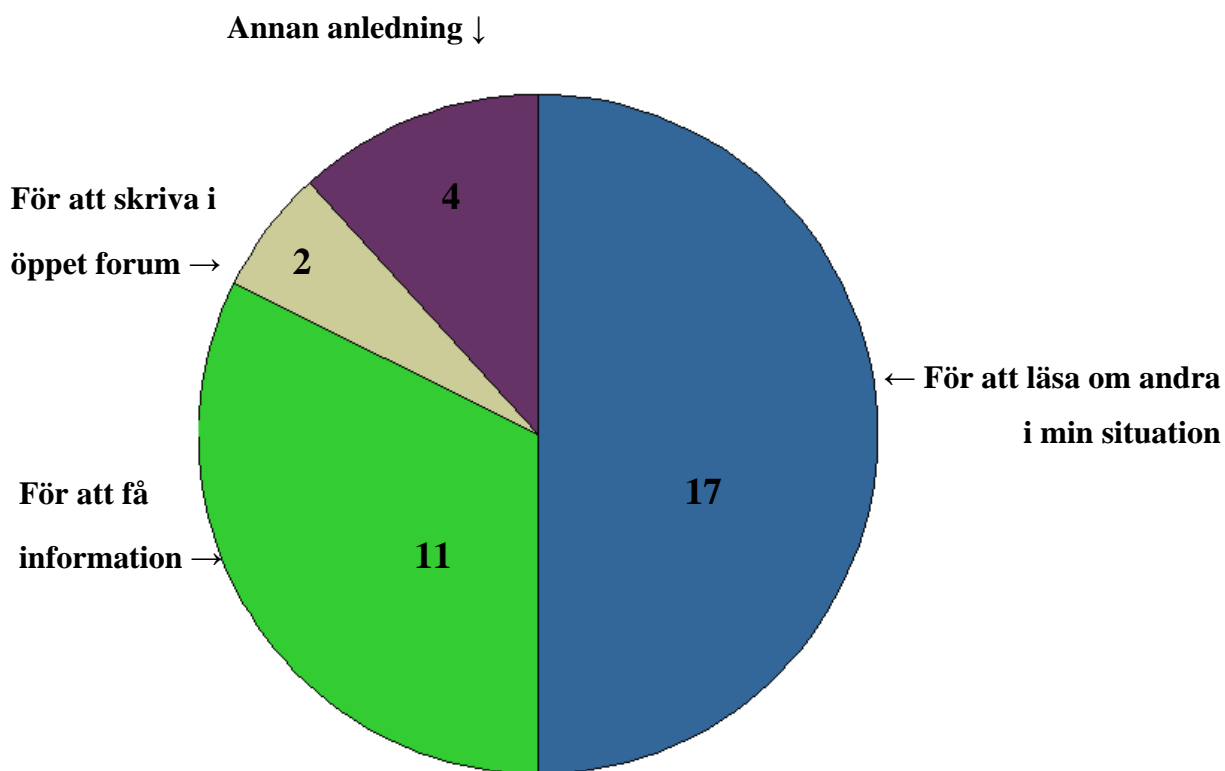
Det framkommer i intervjun med Baltazar Riesbeck att en översättning av hemsidan till Malmös nio största språk är pågående. Denna översättning är dock ej klar när vi gör vår analys av hemsidan den 20-21 december 2007. Vi undrar hur man som så kallat etnisk svensk reagerar över mötet med en hemsida översatt till nio språk i kombination med begrepp som många vanligtvis associerar med invandrare. Detta utvecklar vi i avsnittet ”Och så försökte vi definiera saker efterhand...”.

Då hemsidan har en så central roll i verksamheten är det enligt oss viktigt att kartlägga hur ungdomarna kommer i kontakt med den. På frågan om hur respondenterna fick kännedom om heder.nu har 26 ungdomar framhållit Internet som upprinnelse. Av dessa 26 har 18 fått vetskap via Qruiser och åtta via QX eller Lunarstorm². Tre ungdomar uppmärksammade heder.nu via RFSU och RFSL medan de övriga åtta respondenterna fått kännedom om hemsidan på annat sätt. Ingen av ungdomarna har fått kännedom om hemsidan av vänner, skola, ungdomsmottagning, socialtjänst eller polis. Varför når inte informationen om hemsidan ut till andra samhällseliga instanser som möter ungdomarna? Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck berättar under intervjuerna att de både skickat flyers och affischer till olika verksamheter som arbetar med ungdomar. De marknadsför även hemsidan lokalt i Skåne län genom reklamannonser på hemsidorna Qruiser, QX och Lunarstorm, vilket kan vara en orsak till att så många ungdomar fått kontakt med hemsidan via dessa kanaler. Samtidigt förvånar det oss att så få fått vetskap om hemsidan via Rådgivningens verksamhet eller den

² Se bilaga 1 för information om Qruiser, QX och Lunarstorm

närliggande verksamheten RFSU. Vi anser att det är oroväckande att ingen av ungdomarna fått kännedom om hemsidan genom samhälleliga instanser.

Vid förfrågan om hur ofta respondenten besökte hemsidan fick vi två bortfall. Av totalt 35 ungdomar svarade 21 att det var första gången de besökte hemsidan. Fyra svarade att de besökte hemsidan varje vecka, sex personer att de besökte den 1-3 gånger i månaden och en person några gånger per halvår. De övriga tre besökte heder.nu mer sällan än några gånger per halvår. Genom denna information kan vi tolka att hemsidan fortfarande har en tillströmning av nya besökare. Eftersom så pass stor andel är förstagångsbesökare anser vi att grundläggande information på hemsidans centrala delar är av vikt. Vi frågade enkätrespondenterna vilken som var den främsta anledningen till att de besökte hemsidan och de svarade enligt följande:

Frågan hade tre bortfall. De 34 personerna svarade som diagrammet visar att flertalet besöker sidan för att läsa om andra i liknande situationer eller för att få information. På hemsidan uttrycks ”du är inte ensam” och det verkar vara detta igenkännande och synliggörandet av problematiken som fångar ungdomarnas intresse.

6.1.2. Stödgruppens vara eller inte vara

I intervjuerna med behandlarna inom projektet får vi veta att det ännu inte kommit i gång någon stödgrupp. Angående detta berättar Elisabet Nidsjö:

Alltså väldigt stor del av det är att ungdomarna har nog svårt att komma hit. De är så strikt kontrollerade eller så är det svårt att söka sig till oss oavsett om det är individuellt eller i grupp. För det som tillkommer i grupp är ju att man inte är riktigt säker hur de andra är som är där. Det kan ju faktiskt finnas en spion, eller någon annan i gruppen som man inte litar på. Som pratar bredvid mun och sedan så går ryktet på stan [...] Sedan så har vi ju faktiskt dem som har hört av sig och varit intresserade, men alla har inte hört av sig samtidigt så då har det blivit så att de antingen har fått individuella samtal eller så har vi fortsatt att hålla kontakten via e-mail.

Och senare i intervjun:

Men jag hoppas ju att vi kommer att dra igång en stödgrupp kanske till våren.

Även Baltazar Riesbeck uttrycker förväntningar på en stödgrupp:

[...] nu har vi en hel del som visat tydligt intresse både via e-brev och telefon, men även som går i samtal hos mig och Elisabet. [...] Och nu har vi manual som precis är klar som vi brinner för att testa.

En stödgrupp ska enligt hemsidans information starta den 6:e februari 2008, med totalt tio träffar under våren. Stödgruppen syftar till att ungdomen ska få tala om sin situation, få råd och stöd samt öka sin självkänedom och självkänsla. Vi ställer oss något perplexa till orsaken för stödgruppsverksamheten. Att det är svårt att ta sig till Rådgivningen om man som ungdom är hårt bevakad har framgått, men vi undrar vems behov som styr gruppens vara eller icke-vara. Kan det vara så att öppet forum tillsammans med enskilda samtal faktiskt täcker stödgruppsbehovet eftersom den bevisligen ännu inte blivit en realitet trots flertalet försök.

6.1.3. Enskilda samtal

Behandlarna talar engagerat och respektfullt om klienterna och delar med sig av de svårigheter de har att hantera i mötet med dessa. Baltazar Riesbeck berättar om den maktlöshet han kan uppleva i mötet med utsatta ungdomar:

Ibland när jag går hem här från jobbet tänker jag shit jag vet inte vad jag ska göra! För helvete vad ska jag göra? [...] Såna stunder har jag haft i det här projektet när jag känt mig jättevilsen och man kan inte ringa upp någon kollega på någon socialbyrå: du vad gör ni där i Fosie när ni träffar de här ungdomarna? [...] det är bara vi som gör det.

Då vi ber om en beskrivning av samtalssituationen berättar Elisabet Nidsjö:

Det är alltid 45 minuter [...] en del behöver ju mer bearbetande, där vi bara följer med, som ligger på något slags djupare plan, medan andra behöver mer lösningsfokuserat. Baltazar har ju mycket lösningsfokuserat [...] Jag är ju mer, har ju mer psykodynamisk uppbyggnad [...] Men råd ger vi sällan. Alltså det beror ju på om man är i en väldigt utsatt situation och man undrar vart man ska vända sig. Då så klart så säger vi ifrån och berättar om socialförvaltningen, hur en anmälan går till.

De individuella samtalen verkar alltså vara av traditionell uppbyggnad. Dock framkommer i intervjuerna med behandlarna att klienterna till synes oreflekterat delas upp enligt kön, så att

Baltazar Riesbeck möter killarna och Elisabet Nidsjö tjejerna, vilket vi menar är en aning besynnerligt då organisationen arbetar med att inte ta kön och sexualitet för självklart. Vi menar att de två kompetenserna socionom och psykolog i högre grad skulle vara styrande i uppdelningen och då utifrån den unges behov.

6.1.4. Utbildning till yrkesverksamma

Baltazar Riesbeck beskriver utbildningen till yrkesverksamma:

På vår hemsida har vi en avdelning som är mindre än den till ungdomarna, högst medvetet, det är alltid så att ungdomarna ska komma i första hand, men det finns en avdelning som heter för yrkesverksamma där samma information ges fast lite mer utvecklat där vi också erbjuder handledning, konsultationer och deltagande i frukostseminarium [...] där vi antingen är på plats här på rådgivningen eller på deras arbetsplatser runt om, pratar sexualitet och pratar om kopplingen till heder, våld och har som ambition att utbilda alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med unga människor [...] allt ifrån socialjouren till socialarbetare för ungdomar, socialarbetare som sitter på polisen och har ungdomar i förhör, till medlare till stöd för unga brottsoffer och det känns jättebra [...] jätteroligt med de här seminarierna, att se kollegor tänka till och vi lägger tillbaka mycket till dem. Till exempel vi har ju riktiga e-brev, fingerade namn och så såklart, och säger att: ok den här frågan är ställd till er som kurator vad skulle ni ha svarat? [...] Jag vill inte sitta här som någon specialist och få alla samtal utan min vision är att även de som arbetar ute på skolorna, socialtjänsten och ungdomsmottagningarna kan detta.

Det förmedlas i intervjuerna med Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck att seminarierna för yrkesverksamma fått god respons. Utöver dessa seminarium finns på hemsidan ett avsnitt som vänder sig uteslutande till yrkesverksamma. Denna del ger, som Baltazar Riesbeck beskriver, bland annat en kort introduktion till verksamheten, länk till rapporten och förklaringar av centrala begrepp som sexualitet, heder och våld. Vidare ges information om RFSL Rådgivningen och dess verksamhet. Vi saknar dock en tydligare marknadsföring av utbildningen för yrkesverksamma på hemsidan. Information om seminarium står som femte punkt under fliken för yrkesverksamma vilket gör att den kan vara svår att hitta.

Hans Knutagård anser att det är viktigt att nå ut till en större målgrupp men att även innefatta andra områden förutom hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning:

Satsa mer på utbildning i demokrati, heder och sexualitet för de som utbildar sig i människovårdande yrken.

Vi delar åsikten och ser blivande verkande inom den sociala sfären, exempelvis socionomer, som en möjlig grupp för projektet att utbilda. Persson (2005b:9) föreslår likt Hans Knutagård fler samtal om fördomar, normer, svensk lagstiftning och mänskliga rättigheter. Även Persson (ibid:8f;2005a:19) arbetar med utbildning till yrkesverksamma och menar att det kan vara svårt som yrkesverksam att identifiera problematiken. Därför menar vi i enighet med Persson och våra respondenter att det behövs fler som har kunskap om problematiken och kan förmedla denna vidare då vi funnit att utbildningen till yrkesverksamma är en avgörande del i

projektet som vi ser som viktig att utvidga. En förankring med många engagerade verksamma som kan förstå problematiken och sprida kunskapen vidare menar vi kan ha som följd att de berörda ungdomarna lättare skulle kunna fångas upp och få hjälp och stöd. På så sätt skulle inte hela Skåne vara beroende av enbart två behandlare.

6.1.5. Samarbete

Modig (2006:9f) och Johansson et al. (2005:25) framhåller att bildandet av nätverk och samarbete över organisationsgränserna är av vikt i arbetet mot hedersrelaterat våld. Då vi frågar om samarbetspartners i projektet blir vi förmedlade namn på organisationer men når ingen klarhet i vad samarbetet består av. Elisabet Nidsjö nämner instanser där samarbetet är etablerat via den ordinarie verksamheten och Baltazar Riesbeck beskriver att de bland annat hållit utbildningar för Sharafs hjältar som är en förening som arbetar med hedersproblematik med inriktning på invandrare. Hans Knutagård är kritisk till Sharafs hjältar:

[...] de är fortfarande heterosexuella. De släpper inte in någon bög i sin gemenskap. De vågar knappt prata om bögar överhuvudtaget. De pratar ju om att inte våldföra sig på sina systrar så redan där har man bestämt sig för vilken syn man har - män som förövare och kvinnor som offer. Istället för att säga okej, det är jäkligt bra, men ni ska ha en bög också i Sharafs hjältar. Ni ska prata om hbt här också, det är väl ingenting att bara prata om tjejer.

Vi uppmärksammar en skiljelinje då Rådgivningen har fokus på sexualitet och Sharafs hjältar på heder som ett invandrarproblem som drabbar tjejer primärt. Kanske behövs det en öppnare dialog organisationerna mellan för att kunna bredda synen på hedersrelaterat våld och integrera de två perspektiven. Vi menar att samarbete är viktigt i frågan och att båda förklaringsmodellerna till fenomenet kan vara av gagn.

6.2. Målgrupp – vem är tilltänkt och vem är faktisk?

Hedersprojektet har en tydligt definierad målgrupp i sin första ansökan till Länsstyrelsen och Region Skåne för verksamhetsåret 2006. Det rör sig om *hbt-ungdomar i åldrarna 13-25 år i Skåne län som på grund av sin sexuella läggning utsätts för eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld*. Ansökningshandlingar för den pågående perioden 2007-04-01 t.o.m. 2008-03-31 (samt kommande 2008-04-01 t.o.m. 2009-03-31) har samma definition av målgrupp, med reservation för ålder. Det rör sig om ungdomar *i första hand under 25 år*.

6.2.1. Lokalt projekt - nationell spridning

De båda behandlarna är medvetna om att hemsidan har en nationell eller rent av internationell spridning även om upptagningsområdet är Skåne län. I avseende till hemsidans betydelsefulla funktion och svårigheten att begränsa den lokalt uttrycker Elisabet Nidsjö:

Alltså det här är ju ett lokalt projekt, men det är ju inget lokalt problem, utan det är ett nationellt problem. [...] tycker att det är bra att det får en så stor spridning [...] vi har den dialogen med vår handläggare på Länsstyrelsen, så vi pratar med dem om det. [...] Vi svarar givetvis på alla mail vi får även fast de inte bor i Skåne [...] det har vi clearat med dem på Länsstyrelsen, och fått godkänt med dem [...] Men sedan så kan man diskutera om man ska göra det till något nationellt, eller inte.

Behandlarna har med andra ord löst det problem som annars skulle kunna uppstå i förhållande till projektets upptagningsområde. Baltazar Riesbeck och Elisabet Nidsjö ser även en utvecklingspotential i att problematiken finns i hela Sverige. När det gäller enskilda samtal säger Elisabet Nidsjö:

Det är ju en tendens som vi kan se överlag i vår verksamhet här. Att Malmö-, Lund- och Helsingborgsområdet är det som är mest representerat. Och så ser det ju ut i allmänhet. Det bor ju flest människor där. Ja och plus att man i en större ort får reda på mer, vad som händer.

Även Baltazar Riesbeck uttrycker att ungdomarna han har i samtalskontakt främst kommer från större städer i Skåne. Denna bild är en dissonans mot den vi fått oss till livs genom Persson (2005a:16) som förmedlar att de flesta utsatta verkar bo i mindre städer/kommuner. Sjögren (2003:28) beskriver, som tidigare redovisat, att gruppbaseade synsätt är starkare förankrade på landsbygden än i staden, vilket i och för sig rörde medelhavsländerna – men vi anser att det i sammanhanget kan ge en förklaring till Perssons iakttagelse. Enkätundersökningen visar att 21 personer bor i Skåne varav nio i Malmö och tolv personer på annan ort. Vilka andra orter det rör sig om kan vi inte greppa. Hela 16 personer bor på annan ort i Sverige vilket vi menar aktualiserar en spridning av projektet. Elisabet Nidsjö framhåller att det verkar finnas behov av att få ut information till ungdomar på landsbygden.

6.2.2. Ungdomar och unga vuxna

Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck är överens om att ungdomarna och de unga vuxna som hör av sig till verksamheten är i den tilltänkta målgruppsåldern. I de två rapporterna framkommer det att Persson (ibid:15) kommit i kontakt med ungdomar i åldrarna 16-26 år, och Knutagård och Nidsjö (2004:6) med ungdomar i åldrarna 13-25. Den yngsta som Elisabet Nidsjö har kontakt med är i verksamheten är 16 eller 17 år medan den äldsta är 25. Enkätsvaren ger en något annorlunda bild då 13 personer anger att de är i åldrarna 16-19, 14 i åldrarna 20-25 samt tio att de är över 25 år. Närmre en tredjedel av enkätrespondenterna har alltså en ålder som överstiger projektets främst tilltänkta målgrupp. Dessutom har ingen av respondenterna visat sig vara i målgruppens yngsta åldrar (13-16 år) eller yngre, vilket kan böttna i att problemen sällan aktualiseras före tonåren (jmf. Cinthio, 2007:132). En annan orsak till det faktum att yngre personer ej hör av sig till verksamheten anser vi kan förklaras

med en brist på ordförråd gällande fackord och okunskap om samhällets olika insatser som ännu inte införlivats i den unges konstruktion av verkligheten.

Vi har funnit att projektets åldersmässigt tilltänkta målgrupp i jämförelse med våra enkätresponder är relativt överensstämmande. Tonvikten av de ungdomar som både behandlarna och enkätresponenterna anger är mellan 16 och 25 år.

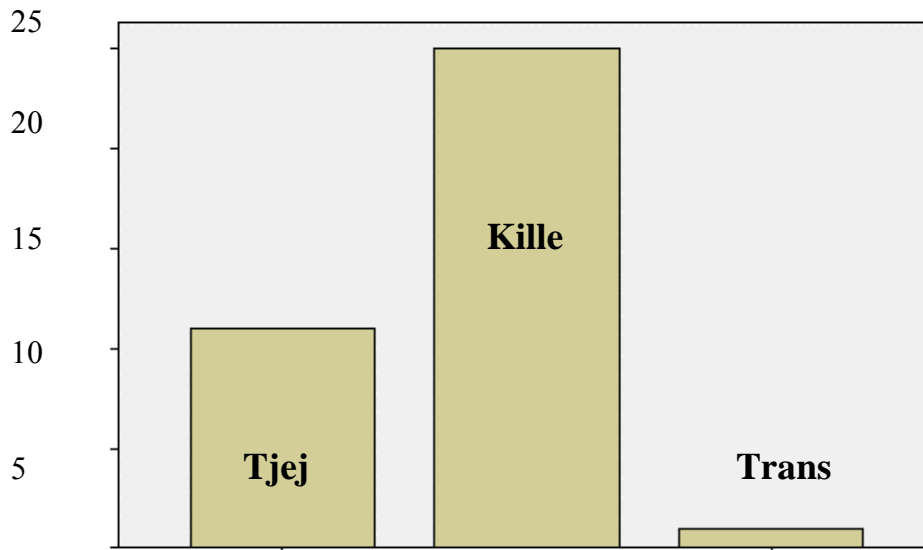
6.2.3. Sexualitet + Kön = Kategorier

Projektet vänder sig till tjejer, killar och transpersoner (hbt-personer) som utsätts för eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning. Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck betonar att de sällan ställer frågor om ålder, kön, sexualitet, etnicitet o.s.v. I samtalskontakter kan det framkomma hur ungdomen definierar sig, men i många av de kontakter som sker via mail eller telefon utesluts sådan information och i andra fall upplever behandlarna att det ej är relevant. Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck har svårt att kategorisera hur många tjejer och killar de kommit i kontakt med i verksamheten. Transpersoner nämns överhuvudtaget inte. När Elisabet Nidsjö talar om samtalskontakterna tror hon att det rör sig om något fler killar än tjejer. Samtidigt poängterar behandlarna att de inte gör statistik över kön. Eftersom klienterna delas upp mellan behandlarna efter kön är det svårt för den ena behandlaren att sätta om den andras antal. Vi får dock uppfattningen att det är fler killar än tjejer som har eller har haft samtalskontakt inom projektet. Hans Knutagård berättar att det var övervägande killar som tog kontakt med honom och Elisabet Nidsjö under skrivandet av rapporten, vilket han inte framhåller som problematiskt. När dagens hedersverksamhet kommer på tal uttrycker Hans Knutagård:

[...] just där i den gruppen är nog pojkarna de mest utsatta. De behöver hjälp så då måste man hitta dem. Man måste följa upp det och se dem.

Hans Knutagård anser att killarna är mer utsatta och har färre möjligheter till hjälp än tjejer. Högdin (2005:4) anser att det finns stora kunskapsluckor och vill att mer resurser satsas på forskning kring pojkarnas situation. Vi har tidigare redovisat att hedersrelaterat våld i stort förknippas med kvinnor och tjejer. Hans Knutagård anser att Rådgivningen bör satsa mer på killarna, för att synliggöra deras utsatthet medan behandlarna strävar efter en jämn könsfördelning, även då kartläggning av de besökande ungdomarna ej ägt rum. Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck framhåller istället att de flesta ungdomar som utsätts blir osynliggjorda. Enkätresponenterna visar att en övervägande majoritet definierar sin könstillhörighet som kille. Totalt har elva personer benämnt sig vara tjej, 25 kille och en trans.

Antal:

När vi frågar vilken sexuell läggning som är vanligast i målgruppen svarar Elisabet Nidsjö:

[...] jag är lite motståndare till att kategorisera när det kommer ner på individplanet. Det kan vara viktigt när vi pratar på samhällsplanet för ett synliggörande och det kan även vara viktigt om man producerar flyers eller någon hemsida eller så. Och vi använder de begreppen på vår hemsida men det är ju mer för att synliggöra. Men nere på individnivån så blir det knepigt att säga så. Har du en homosexuell läggning så lägger man så mycket i det. Det ligger så mycket i en beskrivning och ett begrepp. Det kan vara väldigt begränsande för en person.

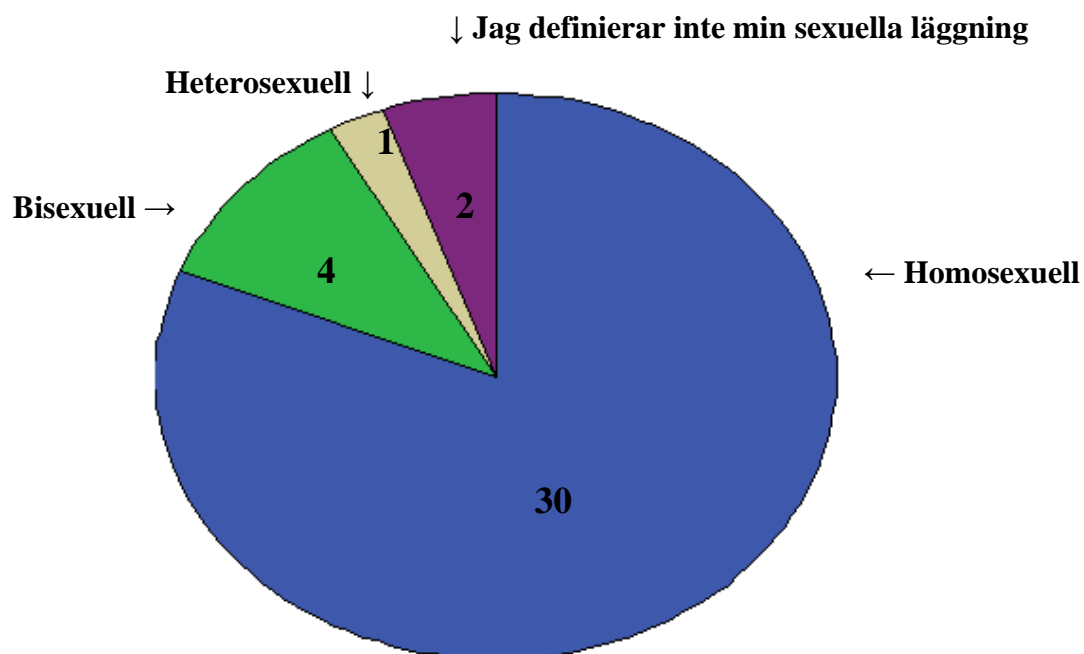
Även Baltazar Riesbeck värjer sig från att kategorisera ungdomarna han kommer i kontakt med efter sexuell läggning, men som tidigare framkommit definieras ungdomarna efter kön i samtalskontakterna. Kan det vara så att behandlarna trots allt har lättare att definiera kön utifrån en fast biologi, medan sexualitet och sexuell läggning ses som något särskilt, något som skapas? Butler (2005:37ff; 59ff) och Dahl (2005b:49ff) framhåller, som tidigare formerat, att det inte finns något allmängiltigt tillstånd för sexualitet och kön. Vi upplever att de båda behandlarna ofta problematiserar sexualitet och skapandet av sexualitet utifrån strukturer, normer och regler, medan kön glöms bort och bara finns där.

Vid en textanalys av hemsidan framgår att förkortningen hbt förklaras under sexualitet men även nämns kort i samband med länkar till ordinarie verksamhet. Hbt som begrepp används ej på förstasidan där istället homo- och bisexuella ungdomar lyfts fram. Trans och könstillhörighet nämns enbart under fliken sexualitet. Vi beaktar om detta och den oreflekterade synen på kön vara anledningar till att transpersoner saknas i hedersprojektet trots att de tillhör den tilltänkta målgruppen. En person i vår enkätundersökning och en i

rapporten definierade sig som trans. Gruppen är alltså relativt liten i en redan liten grupp men om hemsidan ska attrahera transpersoner borde det enligt oss framgå tydligare att den även vänder sig till dem. Butler (1990:151) anser att sexualitet och kön samverkar och att genus skapas inom en heteronormativ ordning. Är det inte just en heteronormativ ordning Rådgivningen vill motverka? Det blir med andra ord motsägelsefullt att tala om sexualitet som en social konstruktion men ej kön då de båda är sammanlänkade för att kunna kategorisera och förklara varandra (jmf. Butler, 2005:59ff). Vi menar att det i slutändan inte handlar om att det ska vara lika många individer från alla tilltänkta kategorier, utan snarare att alla ska känna sig välkomna till verksamheten. Vi kan dock förstå behandlarnas resonemang då vi tolkar deras synpunkter som att de inte vill skapa en identitet eller kategori åt ungdomen. Men som vi tidigare formulerat: hur ska man kunna hjälpa en grupp som faktiskt har en viss problematik om man ej vågar kategorisera och namnge den? Vi hävdar att det i fall som dessa är av vikt att kategorisera för att kunna klargöra målgruppen så att det framkommer om verksamheten vänder sig till rätt målgrupp och med rätt insatser.

6.2.4. Homosexuella killar

Baltazar Riesbeck tolkar majoriteten av de killar han har i samtalskontakt som homosexuella. Enkäterna visar att ungdomarna definierar sin sexualitet på följande sätt:

I en korrelation mellan kön och sexuell läggning visar sig nedanstående:

		Homosexuell	Bisexuell	Heterosexuell	Jag definierar inte min sexualitet	Total
Köns tillhörighet	Tjej	9	1	0	1	11
	Kille	21	3	1	0	25
	Trans	0	0	0	1	1
Total		30	4	1	2	37

Våra enkäter visar en majoritet av killar som definierar sig som homosexuella, kongruent med Hans Knutagårds redovisning. Detta kan vara en tillfällighet men enligt Giddens (2007:368) har homorörelsen historiskt sett ofta kritiserats för att arbeta för homosexuella mäns intressen medan lesbiska generellt fått mindre uppmärksamhet. Även Avrahami (2007:234) har i sin forskning mött kritik mot gaysamhället i stort och namnger RFSL (som organisation, inte Rådgivningen i synnerhet). Författaren förmedlar att hennes informanter känner sig osynliggjorda i egenskap av kvinnor och poängterar att detta inte rör deras invandrarskap utan endast könstillhörigheten, vilket enligt Avrahami (ibid) tyder på att lesbiska kvinnor har mycket gemensamt på grund av sitt kön - inte endast sin sexuella läggning. Även i detta fall blir det svårt att särskilja sexualitet och kön. Vi har alltså funnit en tendens till att det är fler killar som tilltalas av verksamheten vilket inte behöver tolkas som negativt om vi beaktar Hans Knutagårds poäng. I så fall kanske Rådgivningen har en viktig funktion att fylla just för killarna. Vi menar att det dock kan framstå som att hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning är ett ”killproblem” medan hedersrelaterat våld i stort ses som ett ”tjejproblem”.

6.2.5. Inte hbt-ig

Behandlarna lyfter fram att de reflekterat över vilket budskap de vill förmedla genom hemsidan. Det första citatet belyser Baltazar Riesbecks syn och det andra Elisabet Nidsjös:

Den är hbt-ig utan att vara klassiskt hbt-ig. [...] inga klassiska symboler.

Vi har gjort ett aktivt val i att inte göra den allt för hbt-ig. För att det inte ska ske en direkt koppling. Det kanske vissa kan tycka är direkt tråkigt. Att man inte direkt blir igenkänd eller så. Men där har vi en tanke bakom - ingen annan ska fatta att det är en hbt- sida.

Å ena sidan vänder sig hemsidan och verksamheten specifikt till hbt-ungdomar å andra sidan vill behandlarna ej att sidan ska vara hbt-ig. Samtidigt står det uttalat på hemsidan att den vänder sig till:

[...] dig som är ung homo- eller bisexuell och är utsatt för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning.

Vi ställer oss undrande till vem som ska känna sig tilltalad av hemsidan. Om det är personer som definierar sig som homo- och bisexuella skulle det enligt oss inte skada att använda sig

av symboler som skapar identifiering. Persson (2005a:23) belyser vikten av att synliggöra hbt-ungdomar genom att just använda för gruppen bekanta symboler. Är det så att behandlarna egentligen vill attrahera målgruppen hbt-ungdomar men i fallet med hemsidan säger emot sig själva? Enligt vår tolkning finns det ett motsatsförhållande i verksamheten mellan att å ena sidan vilja inkludera alla oavsett kön och sexuell läggning och å andra sidan enbart rikta in sig på homo- och bisexuella. Därmed frångår behandlarna projektets målgrupp som är hbt-ungdomar. Vi befarar att det finns en risk att ingen känner sig träffad som den tilltänka målgruppen.

6.2.6. Så kallade etniska svenskar

När vi samtalar med behandlarna angående klienternas etnicitet förmedlas vi att det främst är så kallade etniska svenskar som vänder sig till dem. Samtidigt ges vi exempel som inte illustrerar detta. Elisabet Nidsjö uttrycker:

Alltså. Jag tycker att svenskar är här mest. Det är lite slående just nu, är att vi hade ett samtal förra veckan där det var en kille som ringde som var svensk och av svensk härkomst så att säga, men han ringde å sin partners vägnar som inte var svensk.

Vi menar att denna inkongruens kan leda till att bilden av hedersrelaterat våld som ett invandrarfenomen förstärks. Samtidigt skönjer vi en oro hos Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck att förstärka synen på fenomenet som ett invandrarproblem, vilket ger en svår balansgång. Diskussionen om etnicitet kan enligt oss tendera att konstruera kategorier likt diskussionen om kön och sexualitet. När det gäller de ungdomar som kommer och besöker verksamheten personligen uttrycker sig Elisabet Nidsjö så här:

[...] Ja men det är nog också fler svenskar. Alltså det blir en övervikt på det [...] Jag tror att det handlar om hur bekväm man är. Man vet kanske mer om vad RFSL står för. Man förstår att vi inte är någon myndighet eller någon som ska agera på familjens vägnar och avslöja dem. De litar på oss. Kanske mer.

Jag tycker ju att svenskar är här mest [...] det är nog lättare för så kallade, inom citationstecken, svenskor att höra av sig. Det tror jag.

Och Baltazar Riesbeck uppskattar att 60 procent av hans samtalsklienter är så kallat etniskt svenska. Behandlarna betonar att alla, oavsett etnicitet, ska känna sig välkomna till hedersverksamheten. Fokus riktas, enligt Elisabet Nidsjö på en viss ålder, sexualitet och förekomsten eller hotet om hedersrelaterat våld, inte vilken etnicitet man tillhör. Behandlarna uppfattar att de lockar till sig så kallade etniska svenskar och befarar att de missar invandrare, varför en översättning av hemsidan påbörjats. Detta är något som förvånar oss då vi snarare befarar att så kallat etniska svenskar inte känner sig träffade av hemsidan. Vi menar att det givetvis finns en vinst i att översätta hemsidan då homosexuella invandrare kan känna sig

osynliggjorda och ensamma i bristen på förebilder (jmf. Haansbaek, 2002:34f). Dock har vi funnit att fenomenet ofta förknippas med invandrare, vilket behandlarna bekräftar. Vi anser att detta kan förstärkas av översättningen då den kan leda till att färre så kallade etniska svenskar attraheras. Behandlarna vill ha en så stor spridning i klientgruppen som möjligt och upplever det problematiskt att invandrare kan känna sig exkluderade samtidigt som de är obenägna att prata om förekomsten av olika etniciteter i sin verksamhet. Vi menar att det behövs en öppnare dialog kring etnicitet även om vi förstår svårigheten i ämnet som gör att behandlarna avstår. Persson (2005a:4ff) räds exempelvis inte att hänvisa till organisationer med specifik invandraranknytning då hon förmedlar viktiga telefonnummer och länkar till hbt-ungdomar i sin rapport, något vi anser ger jämvikt då vi uppfattar att rädslan för att säga fel leder till osynliggörande av gruppen.

6.2.7. Individuellt och strukturellt synsätt

Knutagård och Nidsjö (2004:6) samt Persson (ibid:16) anser inte att personer som invandrat är mer förekommande än så kallade etniska svenskar i deras undersökningar. Men vid en närmare analys framkommer att invandrare är överrepresenterade i målgruppen jämfört med befolkningen i stort. Måhända är det ej så i den pågående verksamheten, vi får inga tydliga svar. Vi upplever att det finns en glidning mellan hur behandlarna ser på olika begrepp och hur de väljer att förhålla sig till målgruppen. I citatet beskriver Elisabet Nidsjö vikten av att möta individen där den är oavsett etnisk tillhörighet:

[...] som i alla andra sammanhang så är det viktigt att se individen. Och sen att inte dra allt för långdragna [...] slutledningar på grund av härkomst. Var och en är ju en individ som ska få beskriva sig själv.

Att se individen och låta den beskriva sin verklighet behöver inte enligt oss utesluta att behandlarna sätter in individen i ett större sammanhang. Tidigare redovisade förklaringsmodeller sätter alla in hedersrelaterat våld i ett större socialt sammanhang. Men när behandlarna talar om etnicitet lyfts individen fram till skillnad från när de talar om sexualitet då det görs en klar koppling till heteronormativitet och liknande strukturella förhållanden. Vi spekulerar om Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck försöker dekonstruera hedersrelaterat våld som ett invandrarproblem.

Hans Knutagård finner inte samma svårighet i att diskutera etnicitet och väljer att lyfta diskussionen till ett strukturellt plan:

Vi behandlar invandrare och svenskar med samma respekt. Det handlar om att var och en ska få fungera och att man ska lösa det så att man kan leva sida vid sida. Alla behöver inte ha samma förmåga men alla ska ha samma möjligheter. Det handlar om att jobba utifrån jämlikhet.

Hans Knutagård betonar att hedersrelaterat våld måste sättas in i ett större sammanhang, precis som sexualitet. Han framhåller individen, som Elisabet Nidsjö och Baltazar Riesbeck, men tillägger att individen alltid är en del av något större, ett system. Behandlarna inom projektet vill inte problematisera kultur eller etnicitet i någon större utsträckning, men vi menar att det är viktigt att lyfta frågan och ge den samma utrymme som den om sexualitet och sexuell läggning. Om vi utifrån rapportens formulering ser hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning som en del av ett verksamhetssystem som delar samma hederkodex, berör det i allra högsta grad kultur och etnicitet. Enligt rapporten samt hemsidans beskrivningar förekommer hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning i gruppbaseade gemenskaper. Vi fastslår att eftersom gruppen är så avgörande för individen är det extra viktigt att ta hänsyn till etnicitet, struktur och konstruktioner då man annars riskerar en förminskning av problemet och en begränsning för målgruppen och behandlarna.

6.3. "Och så försökte vi definiera saker efterhand..."

Under intervjun berättade Hans Knutagård hur rapporten kom till och redogör:

Kan vi definiera kultur? Vad är då hederskultur? Och så försökte vi definiera saker efterhand.

Vi anser att begreppet hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning består av flera (svåra) begrepp och faktorer såsom heder, skam, gruppbaseerat synsätt, kultur och sexualitet. Vi menar att val av begrepp och definitionerna av dem ger konsekvenser i vem det tilltalar och övergripande vem som förstår dem. I det här avsnittet förmedlar vi de intervjuades syn på och förklaring av fenomenet och även vad vi funnit att denna syn kan leda till.

6.3.1 Heder

I den inledande texten på hemsidan står det följande:

Förbjuder din familj eller släkt dig att leva som homo- eller bisexuell? Känner du dig ofri och starkt kontrollerad för att familjen har misstankar om din sexuella läggning? Tvingas du med trakasserier, hot och våld att leva ett heterosexuellt liv för att tvätta bort släktens skam? Då är denna plats ett forum för dig. Hedersrelaterat våld kan förekomma i alla familjer och släkter oavsett religion, kultur och etnicitet.

Texten beskriver dels vem hemsidan vänder sig till, men det kan även skönjas en definition av hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Det rör sig om ungdomar som är homo- eller bisexuella och som tvingas leva ett heterosexuellt liv på grund av de trakasserier, hot och våld de utsätts för på grund av sin sexuella läggning. Vi menar att transproblematik osynliggörs i denna text då fokus riktas på sexuell läggning – inte hbt-problematik. I den del på hemsidan som riktar sig till yrkesverksamma går det tydligt att läsa projektets definition av heder och hederskultur:

Så som vi ser det är heder värdet av personen i hans eller hennes egna ögon, men också i samhällets ögon. Ett samhälles värdesystem/kravstruktur är en samling av föreställningar som är relaterade till varandra. De tillämpas olika beroende på t ex ålder, kön, socialgrupp, yrke och sexualitet. Man kan säga att man måste följa bestämda regler för att behålla sin heder. Dessa regler är hederskodexen. De människor som följer samma hederskodex och erkänner varandra när de gör så utgör en hederskultur. Hederskodexen är alltså knuten till gemenskapen. På så sätt är alltid individen förbunden med gemenskapen.

Redan i de två ovanstående citaten befarar vi att begreppsdjungeln slukat den som inte redan är insatt i begreppen och kontexten de förekommer i. Då vi diskuterar begreppet heder med respondenterna framkommer att Elisabet Nidsjö har en strukturell och kulturell syn som ligger i linje med ovanstående citat:

Det finns ju en koppling till kultur [...] Alla regler, normer och värderingar. Följer man det, allt det oskrivna, så har man hög grad av heder. Och heder är ju också någon slags reflektion av samhället. Alltså hur jag ses på. Följer du reglerna för vad det innebär att vara kvinna och så vidare så kan jag också anses vara ganska hedersvärd, i mångas och kanske även mina egna ögon. Sedan så finns det en koppling till gruppen och dess gemenskap.

Även Hans Knutagård har en strukturell syn på vad heder innebär, men förklarar även den problematiska dubbelheten i att heder inte enbart handlar om kontroll, bestraffning och våld som så ofta förmedlas:

[...] ett sätt att organisera samhället på. Såsom demokratin. [...] vi har 5000 år heder i oss och vi har ungefär 50 år av demokrati i oss [...] Alla vet exakt hur de ska handla i en hederskultur. Vi har gemensamma nämnare, tror jag, för organisering av människor. Demokrati är en krusning på ytan och det måste vi jobba med så oerhört mycket. [...] men det är en överlevnad. Det är ju inte enbart hat. Det är hur mycket kärlek som helst. Det har två sidor [...] Vi har heder för att klara släkten och släkten får inte försvinna ut utan vi måste hålla ihop den mot fiender. Men det ger ju samtidigt oändligt mycket kärlek. Man dör aldrig ensam, du är aldrig sjuk ensam, du är aldrig utan bil ensam. Du är ju inte ensam. Det finns alltid någon som hjälper dig. Alltid.

Baltazar Riesbeck beskriver däremot begreppet utifrån en individnivå:

[...] nåt bra, nåt positivt. Alla har vi en heder. En känsla av att vara okränkbar. Dessvärre när det kopplas ihop med skam så tror jag inte heder är speciellt nyttigt för oss [...] om någon kränker min heder så måste jag försvara mig och jag känner mig, ja det läggs på mig skam att någon har kränkt mig då skjuter jag bort skammen på den som har kränkt mig. Heder och skam är som ett äktenskap, men heder i sin grundform tycker jag är jättebra. Det är klart att vi har en heder allihop, någonting man ska vara stolt över.

Vi anser att användningen av begreppet heder kan vara bekymmersamt. Målgruppen är ungdomar mellan 13 och 25 år men vi befarar, med utgångspunkt i den forskning vi förmedlat tidigare, att användandet av termen föranleder att de så kallat etniskt svenska ungdomarna inte känner sig träffade. Vi har funnit att hedersbegreppet för allmänheten är förknippat med invandrare, även om patriarkala förklaringar existerar gällande fenomenet (se ”Den kritiska hedersdebatten”), och vi är av uppfattningen att det kan vara svårt att avlägsna. Begreppet är även starkt förknippat med flickor som offer, vilket vi tidigare förmedlat, även om vi anser att den allmänna debatten så smått börjat lyfta fram pojkarna – men då främst som offer i form av

tvånget att upprätthålla hedern. Vi menar även att användandet av termen heder i detta så föga hedersamma (enligt Baltazar Riesbecks syn på begreppet) sammanhanget leder till att de ungdomar som tidigare inte känt sig träffade (läs ”svenska” ungdomar) inte heller finner någon tjusning i att tillhöra denna kategori. Valet av benämning menar vi bör vara mindre värdeladdat, då hedersrelaterat våld på grund av medias rapportering förknippas med grova våldsbrott. Vi ställer oss även undrande till huruvida man som så kallat etnisk svensk känner igen sig i det gruppbaseade sättet att se på familjen/släkten (på hemsidan används istället begreppet ”kollektiv heder”) – då det är i denna kontext det hedersrelaterade våldet på grund av sexuell läggning förekommer enligt Persson, Knutagård och Nidsjö (se ”Tidigare forskning om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning”). I den enkätundersökning som redovisas i rapporten (Knutagård & Nidsjö, 2004:36) framkommer att de skolor som inte haft något ärende rörande hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning bland annat gav som skäl att det fanns få eller inga invandrare på deras skola samt att det bara gick pojkar där. Detta menar vi illustrerar våra synpunkter. Hans Knutagård berättar om inledningsskedet i undersökningen:

Vi sökte inte bara efter invandrare utan efter svenskar och alla kategorier. Många av dem sade att vadå, nej jag är ju inte invandrare. Men då förklarade vi att det finns överallt.

Vi menar att valet av begreppet hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning är underligt då det redan i inledningsskedet av rapportskrivandet blir tydligt att yrkesverksamma inte förstår vem det gäller och inte heller den tilltänkta målgruppen. Elisabet Nidsjö lyfter tanken:

[...] alltså nu säger jag nästan mot mig själv. För jag tror ju att när man använder begreppet heder så blir det att det inte tilltalar svenskar [...] svenskar i citationstecken. Utan vi får en hel del mail där det står att jag är en kille från Kurdistan eller jag är född i Sverige men min flickvän är [...] som betecknas som ett land från de traditionella hederskulturerna. Ja så som vi pratar om det. Då känner man sig hemma i det. Då vet man att vi har jobbat med dem som varit utsatta för hedersvåld [...] så någonstans blir det ändå en riktning mot att de som söker sig till hedersvåldsprojektet är just de som traditionellt betecknas som kommande ifrån hedersvåldskulturer.

[...] och när man säger heder så blir det direkt invandrare och så snackar man om något helt annat än det vi snackar om.

6.3.2 ”Vi etniska svenskar tänker att det här är ett importerat problem”

Då vi frågar Hans Knutagård vad hedersrelaterat våld *utan koppling till sexuell läggning* är ser vi hur problematiska de olika begreppen kan vara då hans tidigare definition av sexualitet...

Sexualitet är ju allt som gör att en människa lever och är nyfiken, vill lära sig, känna sig bekräftad.

...inte längre ses som något övergripande utan får bära den heteronormativa manteln av fortplantning, och även då citatet nedan tar upp ”svenska” förhållanden avslutas det likväl med sådana som förknippas med invandrare då vi anser att skadestånd för ”ofullbordat äktenskap” inte kan ses som en svensk realitet:

Hedersrelaterat våld är ju [...] alltså det är ju sexuell läggning. Det är sex. Det är reproduktion, i främsta rummet så att säga. Därför att du måste ha kontroll över dina egendomar [...] alltså vi har ju haft det i Sverige också hela tiden. Vi har haft ett oerhört krav på att man gifter sig med granngården så att man ska få tillgång till den gården och så där. Man har alltid kontrollerat kvinnan. Men man har också kontrollerat mannen. Mannen måste kunna. Det är ju inte bara kvinnan som ska bli av med oskulden utan det är mannen som ska kunna hjälpa till att reproducera. Så kan inte mannen få stånd och kan han inte ha utlösning går giftermålet tillbaka och då får du ta ut ett skadestånd.

Vi uppfattar att denna tudelade information ständigt möter oss i arbetet med denna uppsats. Vi förmedlas av våra respondenter, de två rapporterna i ämnet (se ”Tidigare forskning om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning”) och på hemsidan att våldet rör ”svenskar” såväl som invandrare. Samtidigt har de exempel vi får ofta en utgångspunkt i kulturella aspekter och begrepp som är svåra att koppla till så kallat etnisk svensk kultur, såsom ”ofullbordade äktenskap” och namn med utomsvensk klang. Att hedersprojektet förknippas med invandrare är något behandlarna är medvetna om och vi uppfattar, som tidigare formerat, att det är känsligt att dryfta frågor om etnicitet. Baltazar Riesbeck uttrycker en trötthet att jämt behöva förklara att det även rör ”svenska” ungdomar. Vi frågar om deras föreställningar om varför deras arbete förknippas med invandrare och Baltazar Riesbeck berättar:

Jag tror det är en rest av när Sverige fick upp ögonen på riktigt om det här med hedersproblematiken så var ju några hemska fall med unga invandrartjejer som mördades och därav kopplingen. Och sen har jag en annan filosofisk tanke kring det, att vi etniska svenskar tänker att det här är ett importerat problem. Vi i Sverige har ingenting sådant, vi är så öppna o.s.v. medan vi också är ett land med hederskultur, det är klart vi har – alltifrån vad ska mormor säga, vad ska grannarna tycka? Jag skulle nog säga att skillnaden är kanske att vi inte har använt så mycket dödligt våld gentemot svenska ungdomar, nu gör jag citationstecken igen, men det psykiska våldet och även annat våld är precis lika grovt mot den enskilde, där man begränsar den unge på grund av vad ska andra tycka och du har orsakat att vår familj mår dåligt och nu är mamma sjukskriven på grund av dig och pappa vill skiljas - precis samma sak, precis samma sak. Men det vill man inte se, det blir svårt att se det, att det skulle handla om heder. Det är lättare att applicera det på dem andra som kommer hit med sina gamla konstiga kulturer. Det blir obehagligt när vi säger att vi också har en hederskultur i Sverige. Konstigt vore annars om vi skulle ha ett folk helt utan heder. Det är klart att vi har heder i vårt land, är stolta över våra familjer, släkter och traditioner.

Riesbeck ser alltså två anledningar till att hedersrelaterat våld förknippas med invandrare. Dels är det vad vi tolkar att han beskriver som den mediala uppmärksamheten kring hedersmord som rörde invandrade flickor/kvinnor, och dels filosoferar Riesbeck kring dikotomiseringen *vi* och *de*. Båda dessa linjer för även Elisabet Nidsjö med liknande resonemang och uttrycker angående hur de hanterar kopplingen till invandrare:

Vi brukar nog ganska så ofta säga att det inte är det. Vi tar ofta och förklarar vad en hederskultur är. Jag brukar ta exempel från historien där jag förklarar vad som är heder, ära och vanära. Som låter mer som gammaldags språk och begrepp [...] att kränka någons ära, på min ära så. Och sedan så var det duell och

slagsmål typ, då brukar folk känna igen sig [...] Ja det var historia men det finns även här och nu [...] Att prata om skam så brukar det bli lättare. Man brukar ju säga att jag får skämmas för dig. Ja då, då kryper det lite närmare en själv. Och man kan känna att man skäms för sina barn. När eller om de gör något konstigt som man tycker är lite udda eller avvikande så och där kommer också hbt-ungdomar in, de känner ju av det jätteväld. Så fort det blir det här utanförskapet. Och den skam som sprids. Och en vanlig reaktion tror jag är den när ungdomar kommer ut. Då framför allt, jaha vad ska mormor säga? Vad ska grannarna säga? Plötsligt blir det en reflektion över gruppen. Det blir helt plötsligt så att hela familjen börjar ägna sig åt att tvätta bort denna skam som de upplever sig ha för att de har en ungdom som är homo- eller bisexuell [...] Sedan så har vi ju valt andra vägar när det gäller äga till exempel. Att man inte får äga, man får inte kränka och man får inte slå. Barn ska få ses som individer. Men lagen är en sak och attityder och värderingar är en annan. Våra historiska traditioner och kulturella traditioner lever ju ofta kvar länge.

På direkt fråga förknippar alltså inte behandlarna att deras val av begreppet ”heder” har som följd att allmänheten uppfattar problemet som invandrarrelaterat, vilket Elisabet Nidsjö dock tidigare formulerat sig självkritiskt kring. Vi finner ingen svårighet att förknippa Elisabet Nidsjöns refereringar till de så kallade etniska svenskarnas problematik då de kommer ut. Däremot värjer vi oss ånyo mot begrepps användningen när ”tvätta bort skam” kommer på tal. Vi menar att denna term är främmande för hela den kontext den ”helsvenska” familjen befinner sig i.

6.3.3 Var går gränsen?

Vi menar att det faktum att ”komma-ut-processen” finns som förklaring till många svårigheter som möter hbt-ungdomar gör att skiljelinjen mellan detta och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning blir svår att dra. I arbetet med denna uppsats har vi kommit i kontakt med litteratur där hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning beskrivs utan att författaren nämner begreppet. Vi menar att en anledning kan vara denna svåra gränsdragning, men även att hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning kanske inte är tillräckligt etablerat i svensk forskningskontext ännu. Angående komma-ut problematiken redovisar Haansbaek (2002:48;81) att tio av de tolv respondenter i hans forskning som lever öppet homosexuellt har upplevt en direkt brytning med familjen på grund av sin sexuella läggning och nästan alla respondenter beskriver att förhållandet till familjen påverkats negativt sedan ut-kommandet. Även Avrahami (2007:117;124ff) berättar om sina informanternas svårighet att komma-ut på grund av rädsla för hur familjen kommer att reagera och att det är vanligt att informanterna tar ansvar för sin släkts välmående och låter deras intressen komma främst. Är detta komma-ut problematik eller hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning? Hans Knutagård anser att svårare komma-ut processer egentligen handlar om familjens heder, men att många etniska svenskar inte tänkt i dessa termer. Vi har funnit att det är svårt att uppfatta vem klienten *faktiskt* är och hävdar att det som ungdom troligtvis också är det då man måhända inte känner till begreppet eller inte känner igen sig vilket leder till att det inte existerar i ens verklighet.

Elisabet Nidsjö möter klienter som sökt sig till Rådgivningens reguljära verksamhet som hon menar egentligen är så kallade hedersklienter:

[...] när vi sitter med en klient och man känner att det här resonemanget känner jag igen [...] då menar jag i vår vanliga verksamhet, då har de kanske inte alls sökt för hedersvåldsproblematik, och då börjar att berätta så skulle jag definiera det som hedersvåld, för det handlar om våld och hot och familjens heder. De kanske har kommit ut eller vill komma ut, men de är oroliga eller reaktionerna har blivit väldigt starka. Familjen kanske är mot dem på något sätt. Då skulle jag se det som hedersvåld. Medan de själva inte skulle använda det uttrycket.

Vi funderar över vad denna benämning av ungdomens situation har för konsekvenser för individen. Vi menar att den unge kanske uppfattar sig ha komma-ut problematik, blivit utsatt för misshandel eller har andra försvårande förhållanden i sin familj medan yrkesverksamma tillskriver ungdomen etiketten utsatt för hedersrelaterat våld. Konstruerar man en ny identitet för individen? Vi debatterar inte utsattheten och förekomstens existens, utan ifrågasätter nyttan av etikettering av en redan stigmatiserad grupp. Då hedersförhållanden i dag avhandlas, i såväl ”svenska” som invandrade familjer, hamnar vi i en svårdragen gräns mellan vad som är hedersrelaterat och inte (dvs. ”endast” komma-ut problematik). Det innebär att det för behandlarna är svårt att dra en gräns mellan vilka som är hedersvåldsklienter och vilka som inte är det. Så här berättar Baltazar Riesbeck:

Nästan alla som söker hjälp här, på den psykosociala mottagningen (Rådgivningens reguljära verksamhet, vårt förtydligande), berättar ju om ett aktivt utanförskap där familjen har pålagt och sagt att innan du kom ut så var vi en lycklig familj, väldigt förenklat nu men, i med din sexualitet så har du ställt till det för oss, det här kommer att ta tid för oss att acceptera, att ta in dig i gemenskapen igen och se dig som den du är för nu ser vi bara din sexuella läggning [...] men jag skulle inte klassificera det och säga att det är hedersvåldsklienter om de inte är utsatta för utanförskap på grund av sexuell läggning självklart.

Vi frågar var gränsen går, varpå Baltazar Riesbeck svarar:

Den är ju väldigt individuell skulle jag säga, sen vet jag inte om jag ser någon generell gräns (lång paus) Jag tror när släkt och anhöriga har ingen som helst förmåga att vilja förstå eller lyssna eller se sitt barn som en helhet utan enbart se den sexuella läggningen och liksom helt fel såklart lägger alla bekymmer ditåt då skulle jag kalla det hedersrelaterat våld [...] När man projicerar allt liksom icke-ok beteende på den sexuella läggningen, är ett exempel. Nej, jag kan inte riktigt svara på var skillnaden går. Om jag hade fått ett fall beskrivet för mig och pratade så skulle jag kunna analysera och tänka att jaha är det här komma-ut bekymmer, dvs. det är ju faktiskt något att räkna med att det tar lite tid att få föräldrar, vänner och släkt att förstå, därför det handlar om heteronorm att man själv får tänka om lite: aha, heteronormen skakades till lite här men jag är villig att göra ett försök att jobba med mig själv och säga: aha, det är jag själv som har ganska normativt tänkande, det vill jag jobba med för att kunna finnas där för min dotter eller son. Då skulle jag inte kalla det hedersrelaterat.

Elisabet Nidsjö berättar om sina samtalsklienter på följande sätt...

Jag tycker nästan att i stort sett alla mina (utelämnat ord) i alla fall har drag av hedersproblematik. Alltså det beror på hur vi definierar hedersproblematik. Och vad vi anser att det är för något. Men de flesta av mina klienter har någon slags svårighet vad det gäller att de är homo- eller bisexuella och då i relation till sin familj eller till sin släkt. Jag har ju äldre klienter också som jag tycker är klassiska, eller inte klassiska mer typiska, om jag säger så, alltså klockrena hedersvåldsklienter.

...vilket vi menar visar både på svårigheten i vad som ingår i begreppet hedersproblematik och vad det ger för konsekvenser. Vi har alltså funnit att valet av det komplicerade begreppet leder till att behandlarna har svårt att kategorisera sina klienter då tydliga och kongruenta definitioner skulle behövas för uppdelningen. Vi är införstådda med att behandlarna inte har för avsikt att kategorisera sina hjälpsökande då detta är något som de måhända lidit av förut och dessutom ofta inte tjänar något syfte, men i vår granskning blir det svårt att förstå vem arbetet *egentligen* handlar om. Vår förvirring kvarstår då Elisabet Nidsjö förmedlar:

På sätt och vis så skiljer sig inte arbetet på något större sätt från det arbete som vi redan gör med hbt-personer. Vi har ju aldrig pratat om det som ett invandrarproblem eller att det finns speciella grupper representerade. Utan speciellt när det gäller hbt-ungdomar så tänker vi att dessa problem finns i stort sett alla kulturer. Eftersom vi lever i en heteronormativ värld [...] utsatta hbt-ungdomar och då hedersvåldsutsatta ungdomar har ju alltid varit en av våra målgrupper i verksamheten. Vad vi gör nu är ju att försöka tänka mer mångkulturellt (berättar om översättningen av hemsidan) så vi tänker mångkulturellt. Vilket vi i och för sig också gör i vår vanliga verksamhet.

Förutom oklarheten i gränsdragningen mellan verksamheterna (dvs. mellan hedersprojektet och Rådgivningens ordinarie verksamhet) blir vi alltså förmedlade att fenomenet inte ses som ett invandrarproblem, samtidigt som arbetet försöker vara mer mångkulturellt vilket i våra ögon är motstridigt. Det faktum att historiska referenser får skildra det som respondenterna tolkar som ”svenskt” hedersrelaterat våld gör att vi funderar över om termen heder är förlegad i en svensk kontext (exempelvis nämner Elisabet Nidsjö duell i ett tidigare citat). För tidskriften ”Religion och livsfrågor” tar den tidigare nämnda rapportförfattaren Persson (2005b:7) upp exempel som 1800-talets husbondevælde och ”änglamakerskor” och Hans Knutagård använder också historien som draghjälp för att beskriva svenska förhållanden:

[...] man slängde handsken och fäktade om kvinnors ära.

6.3.4. Homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld

Som tidigare formulerat anser vi att de begrepp som används i projektet är svåra att definiera, så för att förtydliga vad hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning konkret innebär ber vi om skillnaden mellan homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning och om det behövs två olika begrepp. I rapporten framställs:

Om det relateras till en enskild persons heder kan det kallas för ett homofientligt våld. I dessa fall blir en person ”kränkt” av vad den unge *är*, inte vad den unge *gör*. Den formen av våld vi är ute efter är dock av ett annat slag. Den ska på något sätt vara ett ledmotiv, eller ett av ledmotiven, för en grupp, en slags hederskodex. Gränsen mellan ett homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning är svår att dra (Knutagård & Nidsjö, 2004:10f).

Vid denna förfrågan blir det tydligt att det är svårt att dra en skiljelinje mellan de båda begreppen. Vi möts av svar som både liknar varandra och är motstridiga, även från en och samma respondent. Följande citat är hämtat från intervjun med Hans Knutagård:

Lisa: Vad är skillnaden mellan homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?

Hans: Ja alltså det som jag definierar som homofientligt [...] det är ju utifrån hatbrott. Det är ju mer att du är. Det är inte dig som person utan det är liksom gruppen som sådan. [...] Så den som är homosexuell och blir misshandlad, det är ju inte för att det är just han [...] eller hon, utan det är för att den man tror att den man ser han är homosexuell.

Lisa: Så det är samma sak när det gäller homofientligt familjevåld?

Hans: Alltså det är ju hedersrelaterat. Att du inte fullföljer reproduktionen eller bidrar till skammen. [...] Alltså det finns våld i en nära geografi men det finns ju också alla de här bitarna som gör att man förvisas och stöts ut. [...] För att det ena - homofientlighet det är liksom i sig själv, därför att du är, för att du tillhör kategorin homosexuella. Hedersrelaterat våld är när du tillhör klanen. [...]

Lisa: Så man kan ha homofientligt våld fast det är, fast man beskriver det som familjevåld, homofientligt familjevåld?

Hans: Nej det vet jag inte. Jag vet inte om jag skulle tycka det. [...] Det är ju av det egna blodet som är viktigt. Det andra, homofientligt, det är ju att hålla det egna blodet rent och putta iväg det andra. Här är det ju att hålla sitt egna blod rent för, inom sig själv. Det är ju två helt olika kategorier.

Efter genomläsning av embryot till denna uppsats tillägger Hans Knutagård via e-mail:

Homofientligt våld utövas av okända medan hedersrelaterat av kända, ens familj och släkt.

Vi upplever en slags cirkelargument i dessa uttalanden som når sin kulmen i att vi än mindre förstår skillnaden eller behovet av den. Baltazar Riesbeck börjar sin formulering med förklaringen...

Jag skulle säga att det förstnämnda (homofientligt familjevåld) kan handla om ett enskilt hat eller enskild avsky [...] Det andra handlar om när tanken kommer in: shit vad ska andra säga, hur kommer vår familj påverkas, hur kommer det se ut i andras ögon om jag berättar att min dotter är homosexuell och inte kan få barn? [...]

...men på frågan om de olika begreppen behövs svarar han:

Jag vet inte om de behövs, egentligen. [...] Jag skulle kunna kalla det (paus) våld i nära relationer. [...] Sen kan vi komplicera det ytterligare med homofientligt våld eller hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Nästa steg sen i debatten är att prata om våld i nära relationer. Det handlar om maktordning, oavsett vilket kön man tillhör.

Elisabet Nidsjö ställer sig kritisk till användandet av två begrepp då hon menar att det kan göra mer skada än nytta i arbetet på grund av den svåra terminologin:

[...] Alltså egentligen är det samma sak. Jag kan bli lite allergisk mot att man ska försöka dela upp det när man tydligt ser att verkligheten inte gör det. För det som rör sig inom denna fråga är ju hedersproblematiken. Det är ju den här reaktionen som det har på familjerna. Det rör ju sig om att familjen känner sig kränkt och att familjens heder blir skadad genom att ungdomen är homo- eller bisexuell. Så det finns ju med i det andra, alltså det hedersrelaterade våldet finns med i familjevåldet. [...] Ibland så tycker jag att vi slår knut på varandra genom att använda olika begrepp. [...] Det handlar ju om dem som sitter på makten i ett familjesystem. Och att de utnyttjar den makten mot dem som inte har så

mycket makt. [...] Nej jag tror att det ställer till det och att vi begränsar oss genom att använda två olika begrepp.

Författarna till denna uppsats har funnit att valet av begrepp konstruerar en klient som kanske inte känner igen sig i beskrivningen och att det för projektet kan vara av vikt att beakta denna faktor och se över begreppen då vi bedömer att tydligare begreppsval och definitioner skulle kunna attrahera fler kontakter. Vi anser alltså, liksom Elisabet Nidsjö att det finns en risk för begränsning då terminologin är för invecklad.

7. Konklusion

Denna uppsats ämnade att kritiskt granska RFSL Rådgivningens hedersprojekt. Vi har genom intervjuer, enkätundersökning och textanalys undersökt verksamhetens uppbyggnad, hur den faktiska målgruppen ser ut och hur val av begrepp kan påverka arbetet. Detta avsnitt sammanfattar löpande vad vi funnit i vår empiri med förslag till förändringar och fortsatt forskning.

Vi har mött tre informanter som engagerat delat med sig av sitt arbete med hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Projektets behandlare brinner uppenbart för sitt arbete och erbjuder ett brett spektra av insatser för att vara så få anser vi. Vi har funnit att hemsidan är projektets starka kort och att den bör göras till en nationell resurs. Dock menar vi att det är viktigt att behandlarna reflekterar över vad de förmedlar utifrån vem de vill attrahera, till exempel om arbetet ska ske utifrån ett hbt-perspektiv eller på grund av homo- eller bisexuell läggning. Vi har uppmärksammat svårigheter i båda då vi upplever att trans osynliggörs om inte hbt-begreppet används – medan den som inte definierar sin sexualitet saknas i båda. Vi menar att projektets konstruktion av målgruppen utifrån sexualitet är för snäv.

Svårigheten med begrepp och användningen av dem har vi funnit genomsyrar hela verksamheten. Följden blir en gränsdragningsproblematik begreppen emellan vilket leder till att det blir svårt för behandlarna att definiera vem som faktiskt tillhör projektet och vem som faller utanför. Vi har bland annat visat svårigheten mellan begreppen homofientligt familjevåld - hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning och komma-ut problematik – hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Vi menar att följden blir att ungdomen har svårt att uppfatta sig som tilltänkt då det är svåra fackord som används som dessutom kräver än fler fackord för sin förklaring såsom heder, skam, gruppbaseade gemenskaper och heteronormativitet. Språket konstruerar alltså klienten. Svårigheten att som ungdom känna sig

träffad hävdar vi även rör sig om att hedersrelaterat våld ofta förknippas med invandrare, något behandlarna är väldigt måna om att dementera. Denna iver tror vi tyvärr får motsatt effekt genom att det blir en förvirring om vem arbetet riktar sig till. Vi förstår att det är känsligt att diskutera etnicitet för det här projektet, men menar att öppenhet - med noga avvägda termer, skulle tydliggöra arbetet för utomstående.

I de enskilda samtalen ser vi problematiken i att behandlarna har svårt att kategorisera vilken klient som tillhör projektet och vilken som tillhör den reguljära verksamheten. Vi menar att det viktiga är att ungdomen får adekvat hjälp, vilket vi är övertygade om att de får, men ifrågasätter om ungdomen vill bli etiketterad som hedersvåldsutsatt. Vi befarar att klienten kan uppleva att hon skapas för verksamheten istället för vice versa. När det gäller stödgruppen är det uppenbarligen svårt att få igång den. Vi menar att det kan vara en idé att låta den vila då det finns möjlighet till enskilda samtal och då vi funnit att det öppna forumet på hemsidan kan bära något av en stödgruppsfunktion.

Vi har funnit att en spridning av utbildningen för yrkesverksamma är viktigt. Fokus för utbildning bör enligt vår mening dock flyttas till grundutbildningar i människovårdande yrken då vi anser att det finns större potential i att införliva kunskapen i dem som inte redan format sitt sätt att arbeta. På så vis kan utbildningen även rikta sig till större grupper då föreläsningsformatet möjliggör det. En spridning av kunskapen menar vi gör det lättare att nå ungdomar som befinner sig i små kommuner då flera utsatta verkar bo i mindre städer.

Vi anser att det är svårt att greppa hur många ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning och menar att ytterligare kartläggning behövs. Det intressanta är egentligen inte hur stor gruppen är utan att ungdomarna får hjälp, men en kartläggning skulle kunna visa *var* problemet finns för att sätta in mer resurser där. Vi uppfattar att det är flest killar som är aktuella inom verksamheten, men även som varit aktuella i rapportens undersökning. Ytterligare kartläggning skulle kunna visa om det faktiskt förhåller sig så att killar blir mer utsatta för hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning, eller om det är så att det behövs andra kanaler för att nå tjejerna eller personer med transtillhörighet. En kartläggning skulle även kunna fokusera på i vilka åldrar det förekommer då det inte finns några unga tonåringar i projektet och då vi i vår enkätundersökning uppmärksammade flertalet personer över 25 år. Vi anser att en kartläggning av personer äldre än 25 år och deras specifika behov av hjälp vore intressant i fortsatt forskning i ämnet.

8. Referenser

- Ahmadi Lewin, Fereshteh & Lewin, Bo (2003) ”Sexualitet och heder. Identitet i kris hos unga människor med utländsk bakgrund”. I Ahmadi, Nader (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber.
- Ambjörnsson, Fanny (2005) ”Johannas förändring.” I Kulick, Don (red.): *Queersverige*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ambjörnsson, Fanny (2006) *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur.
- Avrahami, Dina (2007) *Vi dansar inte på bordet. Lesbiska invandrarkvinnor i Sverige: stigmatisering & stolthet*. Stockholm: Pickabook förlag.
- Björktomta (2005) *Unga kvinnor, frihet och heder: om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Stockholm: Sköndalsinstitutet.
- Bremer, Sevil; Brendler-Lindqvist, Monica & Wrangsjö, Björn (2006) *Ungdomar och hedersrelaterat våld. Om transkulturellt behandlingsarbete*. Värnamo: Rädda Barnen.
- Butler, Judith (1990) *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2005) *Könet brinner! Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cinthio, Hanna (2007) *Hedersrelaterat våld och förtryck- Ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården*. Länsstyrelsen i Skåne län.
- Dahl, Ulrika (2005a) *Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör. – En kunskapsinventering av forskning om homofobi och heteronormativitet*. Stockholm: HomO och Forum för levande historia.
- Dahl, Ulrika (2005b) ”Scener ur ett äktenskap: Jämställdhet och heteronormativitet.” I Kulick, Don (red.): *Queersverige*. Stockholm: Natur och Kultur.
- De los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.
- Ejlertsson, Göran (2005) *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejrnoes, Morten & Kristiansen, Sören (2002) ”Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien”. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans: *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: författarna och Natur och Kultur.
- Englund, Cecilia (2004) ”Den mediala feminismens martyrskap.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm:

Svartvitts förlag.

- Franzén, Elsie (1999) ”Formandet av en underklass”. I Olsson, Erik (red.): *Etnicitetens gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson bokförlag och Elsie Franzén.
- Giddens, Anthony (1995) *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Giddens, Anthony (2007) *Sociologi*. Lund: Anthony Giddens & Studentlitteratur.
- Haansbaek, Thomas (2002) *...som en kamel med två pucklar*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Holme, Ida Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Högdin, Sara (2005) *Handlingsplan för socialtjänstens arbete i möte med flickor som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld eller hot*. Sollentuna: FoU - Nordväst.
- Johansson, Lasse; Lager, Marita; Thörn, Mikael; Svedlind, Lisbet & Antonsson, Lars-Eric (2005) *Förtryck och våld i hederns namn: en handbok i arbetet mot hedersrelaterat våld*. Nyköping: Länsstyrelsen i Södermanlands län.
- Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Masoud Kamali och Carlsson Bokförlag.
- Kamali, Masoud (2004) ”Media, experter och rasismen.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Knutagård, Hans & Nidsjö, Elisabet (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Malmö: Länsstyrelsen i Skåne län.
- Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (2004) ”Inledning.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Meeuwisse, Anna (2007) ”Sociala kategoriseringar, ojämlikhet och motståndsstrategier.” I Svensson, Kerstin (red.): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) ”Perspektiv på sociala problem – några positioner”. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans: *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: författarna och Natur och Kultur.
- Modig Cecilia (2006) ”Förord”. I Bremer, Sevil; Brendler-Lindqvist, Monica & Wrangsjö, Björn. *Ungdomar och hedersrelaterat våld. Om transkulturellt behandlingsarbete*. Värnamo: Rädda Barnen.

- Mulinari, Diana (1999) ”Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt”. I Sjöberg, Katarina (red.): *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: författaren och Studentlitteratur.
- Mulinari, Diana (2004) ”Hon dog för att hon ville bli svensk.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Nuñez, Bernardita (2004) ”Köns- och etnicitetsperspektivet saknas.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Payne, Malcolm (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Persson, Charlotte (2005a) *Arbete med ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld p.g.a. sin sexuella läggning*. Länsstyrelsen: Västra Götalands län.
- Persson, Charlotte (2005b) ”Hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning – ett okänt fenomen, men en verklighet för många”. I Ohlsson, Sven-Göran: *Religion och livsfrågor*, nr. 2. Eslöv: Föreningen lärare i religionskunskap.
- RFSL (2004) *Höra hemma*. Stockholm: Riksförbundet för sexuellt likaberättigande.
- Rizvi, Javeria (2004) ”Debatten om hedersmord är toppen av ett isberg.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Rosenberg, Tiina (2005) ”Inledning av Tiina Rosenberg.” I Butler, Judith: *Könet brinner! Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Sernhede, Ove (2000) ”Föreställda gemenskaper och nya etniciteter”. I: *Nordisk socialt Arbeid*, nr.1.
- Sjögren, Annick (2003) ”Kulturens roll i identitetens byggande”. I Ahmadi, Nader (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber.
- Strandell, Harriet (2000) ”Identiteter eller interaktion- perspektiv på innebörden av kön.” I Haavind, Hanne (red.): *Kön och tolkning- metodologiska möjligheter i kvalitativ forskning*. Stockholm: Natur och Kultur i samarbete med Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Swärd, Hans (2007) ”Om outsiders och att hålla normalitetsdjävulen i schack.” I Svensson, Kerstin (red.): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Twana, Tara (2004) ”Upp till ytan.” I Larsson, Stieg & Englund, Cecilia (red.): *Debatten om hedersmord. Feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag.
- Ålund, Aleksandra (1999) ”Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter”. I Olsson, Erik

(red.): *Etnicitetens gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson bokförlag och Aleksandra Ålund.

Ålund, Aleksandra (2002) ”Sociala problem i kulturell förklädning”. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans: *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: författarna och Natur och Kultur.

8.1. Internetreferenser

DN (2007) *Vad är en community?*

<http://www.dn.se/DNet/road/Classic/article/0/jsp/faktaRender.jsp?fno=0&major=1&minor=08647> (hämtat 071106).

Lunarstorm (2007) *Kom igång- guiden*. http://www.lunarstorm.se/hlp/hlp_getstarted.aspx (hämtat 071106).

Qruisier (2007) *Välkommen*. <http://www.qruisier.com/> (hämtat 071106).

QX (2007) *QX. Se*. <http://www.qx.se/info/> (hämtat 071106).

Rahmi, Babak (2007) *Den äktsvenska hederskulturen*. Sydsvenskan.

<http://sydsvenskan.se/kultur/article241622.ece> (hämtat 071108).

RFSL (2007a) *Fakta*. <http://www.rfsl.se/?p=108> (hämtat 071126).

RFSL (2007b) *Transpersoner*. <http://www.rfsl.se/?p=115> (hämtat 071103).

RFSU (2007) *Hetero-, bi- och homosexualitet*. http://www.rfsu.se/hetero-_bi-_och_homosexualitet.asp (hämtat 071103).

Vetenskapsrådet (2007) *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning*.

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf> (hämtat 071126).

9. Bilagor

9.1. Bilaga 1- Ordlista

Bisexuell definieras på följande sätt enligt RFSU (2007): ”En bisexuell person har förmågan att attraheras sexuellt av och/eller älska en person oavsett kön.” Det förekommer dock stor variation i den bisexuella identiteten enligt RFSL (2004:14). Attraktion och förälskelse kan skilja sig åt i perioder av livet och intresset för män och kvinnor kan variera.

Community är en mötesplats på Internet som oftast nås via en hemsida. De flesta communitys bygger på att individen lägger upp en personlig profil i form av en presentationssida där medlemmarna presenterar sig för varandra genom att ange exempelvis ålder, bostadsort, fritidsintressen och vilka åsikter man har. Man klargör även vilka kontakter man söker med andra medlemmar. Vissa communitys vänder sig till specifika intressegrupper medan andra har en bredare profil. På de flesta communitys kan du exempelvis föra dagbok, skriva mail, ladda upp bilder samt gå med i klubbar och diskussionsforum (DN, 2007).

Hbt står för homosexuell, bisexuell och transperson, så kallade hbt-personer. I de två första fallen refereras till sexuell läggning och i det tredje till könsidentitet (RFSL, 2007a).

Heterosexuell fastställs enligt RFSU (2007) på följande sätt: ”En heterosexuell person har förmågan att attraheras sexuellt av och/eller älska en person av motsatt kön. Heterosexualitet är den vanligaste formen av sexuell identitet och även den som är "norm" i dagens samhälle.”

Homosexuell preciseras enligt RFSU (2007) som: ”En homosexuell person har förmågan att attraheras sexuellt av och/eller älska en person av samma kön.”

Lunarstorm (www.lunarstorm.se) är enligt egen utsägo Sveriges största community för ungdomar genom sina 1,2 miljoner aktiva medlemmar. 70% av Sveriges 15-20-åringar är medlemmar och snittåldern är 18,4 år (Lunarstorm, 2007).

Qruiser (www.qruiser.se) är ett community som vänder sig till homo-, bi- och transsexuella, queera personer samt deras vänner. Communityt är Nordens största för hbt-personer (Qruiser, 2007).

QX (www.qx.se) är ett förlag som driver Qruiser. De ger även ut månadstidningen QX och har en hemsida med försäljning, nyheter med mera (QX, 2007). QX förväxlas emellanåt med Qruiser eftersom förlaget driver communityt och då det går att logga in på Qruiser via QX hemsida.

Trans används som en paraplybeteckning för olika begrepp, identiteter, könstillhörigheter, könsyttringar och livssituationer. Gemensamt för dem alla är att de på något sätt är könsöverskridande. En transperson kan antingen betrakta sin sexualitet utifrån det kön de upplever sig ha eller utifrån det kön samhället anser att de har. En transperson kan med andra ord vara homo-, bi- eller heterosexuell eller välja att inte definiera sin sexualitet (RFSL, 2007b).

9.2. Bilaga 2- Enkäten

Vi är två studenter från Lunds Universitet som gör en undersökning om hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning. Vi skulle vara tacksamma om du vill fylla i en enkät. Det tar cirka 2 minuter och du är helt anonym.

Vill du delta?

Jag deltar gärna

Vi tackar dig för din tid och ditt engagemang.

(Är du yrkesverksam? Denna enkät riktar sig endast till de berörda ungdomarna.)

1. Hur gammal är du?

yngre än 13 13-15 16-19 20-25 över 25

2. Vad har du för könstillhörighet?

tjej kille trans annan

3. Vilken är din sexuella läggning?

homosexuell bisexuell heterosexuell jag definierar inte min sexualitet annan

4. Var bor du?

Malmö annan ort i Skåne annan ort i Sverige utomlands

5. Hur fick du kännedom om heder.nu?

Qruiser QX eller Lunarstorm RFSL / RFSU vänner skola / ungdomsmottagning / socialtjänst eller polis annat sätt

6. Hur ofta besöker du hemsidan?

detta är första gången varje vecka 1-3 gånger i månaden några gånger per halvår mer sällan

7. Vilken är den *främsta* anledningen till att du besöker heder.nu?

läsa om andra i min situation för att få information för att skriva i ”Öppet forum”
 för att kontakta Elisabet eller Baltazar annan anledning

8. Vad är det bästa med heder.nu?

(Några rader till fria formuleringar)

9. Vad är det sämsta med heder.nu?

(Några rader till fria formuleringar)

Tack så mycket för att du svarade på våra frågor!

9.3. Bilaga 3- Intervjuguide nr 1: projektets anställda

1. Verksamheten:

- Vad utgör verksamheten i hedersprojektet? (Alltså vad gör ni när ni säger att ni gör det ni gör?)
- Finns det något som ändrats i ert arbetssätt jämfört med det ni beskrivit i ansökan till Länsstyrelsen?
 - I så fall: Vad?
 - På vilket sätt?

Hur beskriver du följande begrepp:

- Hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?
- Våld?
- Kultur?
- Sexualitet?
- Heder?

2. Målgrupp:

- Beskriv projektets målgrupp.
- (Eventuellt: Har ni en generell målgrupp för alla insatser?)
- Finns det någon klientgrupp som är vanligare än någon annan?
 - I så fall: Hur ser den ut?
- Anser du att insatserna når målgruppen?
 - Varför anser du det?

3. Hemsidan:

- Hur kom det sig att ni valde att använda Internet i era insatser?
- Vilken betydelse har hemsidan för verksamheten?
- Vem tror ni att ni når via hemsidan?
- Finns det någon grupp ni inte når via hemsidan?
 - Hur når ni dem?
- Hur skulle du beskriva hemsidan för en utomstående?
- Vilken hjälp tror du att hemsidan ger och till vem?
- Tror du att den tilltalar någon grupp mer än någon annan?
 - Varför?
- Hur ser du på att hemsidan har nationell spridning fast projektet är lokalt?

4. Stödgrupp:

- Har ni någon stödgrupp i gång för närvarande?
- Vid nej:
 - Varför tror du att ni inte har det?
 - Har ni någon plan på att få i gång den och i så fall hur?
 - Om ni haft intresserade – beskriv dem! (Utifrån nedan följande kriterier)
- Vid ja:
 - Hur många deltar?
 - Könsfördelning?
 - Sexualitetsfördelning?
 - Etnicitet?
 - Ålder?

- Bostadsort?
- Religion?
- Hur många träffar har ägt rum?
- Bortfall?
- Vad gör ni på träffarna?

5. Samtalskontakter:

- Hur många samtalsklienter har hedersprojektet haft totalt?
- Hur har kön- och sexualitetsfördelningen sett ut?
- Hur långa har kontakterna varit?
 - Ge olika konkreta exempel!
- Vad gör ni när ni ses?
- På vilket sätt har klienterna blivit aktuella?
- Hur ser klientfördelningen ut etnicitetsmässigt?
- Har du någon tanke om det?
- Beskriv klienterna utifrån:
 - Bostadsort
 - Ålder
 - Religion

6. Utbildning till yrkesverksamma:

- Vad gör ni för att nå ut till yrkesverksamma?
- Hur tycker du att det fungerar?
- Vilken respons får ni av de yrkesverksamma?
- Vad är intentionen med utbildningen?
- Vad tror du att deltagarna tror är intentionen med utbildningen?

7. Teorier och inspiration:

- Hur valde ni vilka insatser ni skulle ha?
- Vad tycker du om det i dag?
- Har ni någon särskild teori som ni bygger arbetet på?
- Har ni någon särskild människosyn som ni bygger arbetet på?
- Har du någon särskild teoretisk förankring eller utbildning i bemötandet av människor från det som kallas främmande kulturer?
- Hur kom det sig att ni valde CAP-metoden till stödgruppsverksamheten?
- Finns det andra metoder ni använder er av i stödgruppsverksamheten?
- Har andra projekt eller annan forskning inspirerat dig i arbetet med hrv?

8. Utvärdering och utveckling:

- Hur utvärderar ni era insatser?
- Finns det någon insats du önskar att ni kunde utföra?
- Varför tror du att just ni fick pengar till det här projektet?
- Hur ser ni på projektet ur ett framtidsperspektiv?
- Samarbetar ni med andra organisationer?
 - I så fall – vilka?
 - I vilka insatser sker samarbetet?

9. Övrigt:

- Vad är det för skillnad på homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?
 - Varför behövs de olika begreppen?
- Är det något jag glömt fråga som du önskar att jag hade frågat?

Frågar bisittaren om hon har några frågor att ställa eller oklarheter att reda ut.

Ta upp anonymitet!

Tack för din medverkan!

9.4. Bilaga 4- Intervjuguide nr 2: projektets anställda

Frågor till kurator Baltazar Riesbeck:

- Hur beskriver du följande begrepp: våld, kultur, sexualitet, heder?
- Hur skulle du beskriva hemsidan för en utomstående?
- Finns det någon grupp ni inte når via hemsidan?
- Tror du att den tilltalar någon grupp mer än någon annan?
- Vilken hjälp tror du att hemsidan ger och till vem?
- Har ni någon plan på att få i gång en stödgrupp?
- Hur många tjejer respektive killar har du haft i samtal i hedersprojektet?
- Vilken sexualitet är vanligast bland dessa?
- Hur ser klientfördelningen ut etnicitetsmässigt?
- Uppfattar du att klienterna kommer från stora städer, mellan eller små?
- Vilken ålder har de?
- Nämner de religion?
- Vad gör ni för att nå ut till yrkesverksamma?

Frågor till psykolog Elisabet Nidsjö:

- Hur många samtalsklienter har du haft i hedersprojektet?
- Vilken ålder har klienterna uppskattningsvis?
- Etnicitet?

Frågor till de båda:

- Hur samarbetar ni med dem ni samarbetar med (förutom RFSL och RFSU)?
- Länsstyrelsen i Västra Götaland arbetar också med hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. Har du något samarbete med dem?
- Hur vill du utveckla utbildningen till yrkesverksamma i framtiden?
 - Finns det någon annan yrkeskategori du vill uppmärksamma?
 - Lärare?
- Finns det något som är viktigt att tänka på i mötet med klienter som har en utomsvensk bakgrund?
- Varför tror du att många förknippar ert arbete med invandrare?
 - Hur hanterar du det?
- Har du något du vill tillägga eller några frågor som uppkommit sen den senaste intervjun?

Tack för din medverkan!

9.5. Bilaga 5- Intervjuguide: Hans Knutagård

- 2004 sammanställde du och Elisabet Nidsjö rapporten *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*, vill du berätta om den?
- Vad var de centrala poängerna?
- Hur mottogs den?
- Vad är hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?
- Vad är det för skillnad på homofientligt familjevåld och hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?
 - Behövs de olika begreppen?
 - Varför?
- Hur beskriver du följande begrepp?
 - Våld?
 - Kultur?
 - Sexualitet?
 - Heder?
- Vilken eller vilka är de viktigaste insatserna för ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning?
- Vilken betydelse har Internet för att nå de utsatta ungdomarna?
- Finns det någon grupp man inte når via Internet?
 - Hur når man dem?
- Hur anser du att en utbildning till yrkesverksamma bör utformas?
- Har andra projekt eller annan forskning inspirerat dig i arbetet med hrv?
- Är det något jag glömt fråga som du önskar att jag hade frågat?

Frågar bisittaren om hon har några frågor att ställa eller oklarheter att reda ut.

Ta upp anonymitet!

Tack för din medverkan!

9.6. Bilaga 6- Arbetsfördelningen mellan författarna

Arbetsfördelningen författarna emellan har sett ut som följer. I de flesta fall har en mall, i vissa fall mer fullständig än andra, skrivits av en av författarna för att sedan lämnas till den andra. Personen som mottagit mallen har kommit med synpunkter och korrigeringar som sedan diskuterats för att slutligen färdigställas. Vi använder oss av förkortningen B som betyder att personen i fråga ansvarat för att samlat in bakgrundsinformation för uppbyggnaden av en text. S står för sammanställning av text. De gånger texten utformats gemensamt anges förkortningen G. Initialerna EL står för författare Elinn Leo och LT för Lisa Tull.

Abstract	LT
Förord	EL
Inledning	B: EL & LT, S: LT
Syfte	G
Centrala frågor för att besvara syftet	G
Social konstruktivism	B: EL & LT, S: LT
Kultur som social konstruktion: vi och de	B: LT, S: LT
Sexualitet och kön: en social konstruktion	B: EL, S: EL
Tidigare forskning om hedersrelaterat våld	B: LT, S: LT
Grupp- kontra individbaserad gemenskap	B: EL & LT, S: LT
Hederskultur	B: EL & LT, S: LT
Den kritiska hedersdebatten	B: EL & LT, S: EL
Tidigare forskning om hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning	B: EL & LT, S: EL
Metod	B: LT, S: LT
Enkäter	B: EL, S: EL & LT
Intervjuer	B: LT, S: LT
Textanalys	B: EL, S: EL
Etiska överväganden	B: EL & LT, S: LT
Verksamheten	G
Målgrupp- vem är tilltänkt och vem är faktisk?	B: EL, S: EL
”Och så försökte vi definiera saker efterhand...”	B: LT, S: LT
Konklusion	B: LT, S: LT
Ordlista	B: EL, S: EL

När det gäller empiriinsamlingen har Elinn Leo stått för kontakterna kring enkäten, insamling samt bearbetning av dem i statistikprogrammet SPSS. Elinn Leo har även utfört textanalysen av hemsidan. Lisa Tull har haft ett övergripande ansvar för utformandet av intervjuguiderna och alstrandet av analysteman. Intervjuuppdelning och transkribering har skett enligt följande:

- intervju nr 1 Baltazar Riesbeck, Lisa Tull intervjuare och transkribent. Elinn Leo bisittare.
- intervju nr 1 Elisabet Nidsjö, Elinn Leo intervjuare och transkribent. Lisa Tull bisittare.
- intervju nr 2 Baltazar Riesbeck, Lisa Tull intervjuare och transkribent.
- intervju nr 2 Elisabet Nidsjö, Elinn Leo intervjuare och transkribent.
- intervju med Hans Knutagård, Lisa Tull intervjuare, Elinn Leo bisittare och transkribent.

Slutligen har vi gemensamt utformat uppsatsens struktur och Lisa Tull har ansvarat för den språkliga kongruensen och behandlingen.